

СВЯТОСЛАВ ПРАСК

2

РОМАН ГОРАК

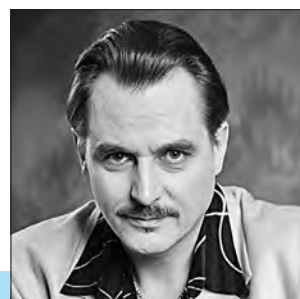
8-9

КИРИЛО СТЕЦЕНКО

10

АНАТОЛІЙ МАТВІЙЧУК

11

АНДРІЙ ЧЕБИКІН

14

Український герб — історія і сучасність

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото надані музеєм

Проект здійснюється Національним художнім музеєм України у співпраці з Музеєм Шереметьєвих та Фондом інтелектуальної співпраці "Україна — XXI століття". Міжнародним партнером виступив Український музей і Бібліотека у Стемфорді (США). До проекту долучилися Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Львівський історичний музей, Чернігівський обласний історичний музей імені В. В. Тарновського, Музей історії міста Києва, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Центральний державний історичний архів у м. Києві, Галузовий державний архів Служби безпеки України та Дирекція художніх виставок України, а також приватні особи Олександр Алфьоров, Олександр Непрель, Юрій Савчук і Василь Яблонський.

Виставка розповідає, що Великий герб України слугує втіленням провідної національної ідеї — соборності українських земель та їхнього демократичного республіканського устрою. Проте герб — це не тільки збірка геральдичних норм і правил, а передусім мистецький твір. До історії творення Великого державного герба України долучилися такі визначні українські митці, як Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Сергій Якутович та інші.

У Національному художньому музеї України розпочав свою роботу виставковий проєкт "Знак Соборності. Великий герб України: від Нарбу-та до Якутовича". Столітню історію Великого герба України проєкт роз-криває у двох аспектах: історичному та мистецькому.

Перші начерки державної символі-ки України, розроблені для УНР у 1917 році, належать видатному майстру Ге-оргію Нарбуту, а в 1918 році свої про-екти гербів та печаток підготував ще один видатний митець — Василь Кри-чевський. На еміграції геральдичну традицію розвивав, зокрема, Мико-ла Битинський, чий альбом "Державні відзнаки України" вперше представле-но в повному обсязі. Остання ж худож-ня редакція проєкту Великого держав-ного герба України належить одному з найвидатніших українських графіків — Сергію Якутовичу. Експозиція ви-ставки "Знак соборності" дає глядачам уявлення про те, як розвивався і транс-формувався художній образ головного державного символу за сто років.

— Лівова частка представленого в експозиції матеріалу експонується впер-ше, — розповідає куратор виставки Юрій Савчук, кандидат історичних наук, фахі-вець з геральдики та вексилології, співав-тор проєкту Великого державного герба України, — а деякі артефакти взагалі до цього не були відомі — не лише широко-му загалу, але й вузькому колу фахівців.

Експозиція має свій епіграф, який покликаний донести концепцію вистав-ки та її архітектуру. Це протокол комі-сії у справах вироблення проєкту герба УНР у складі Петра Дорошенка (голо-

ва), академіка Ореста Левицького, Ге-оргія Нарбути, Григорія Павлуцького, Павла Зайцева, Миколи Біляшівського і Вадима Модзалевського (Київ, 21 січ-ня 1919 року).

Ми знаємо, що визвольні змаган-ня початку XX століття виконали свою велику історичну місію, вони відроди-ли українську державу в сучасному сві-ті. Зараз, оглядаючи ці події з висоти по-чатку XXI століття можемо сказати, що ми переживаємо 2-й етап визвольних змагань і вирішуємо ті історичні й полі-тичні завдання, які не вирішили сто ро-ків тому.

Дата створення протоколу — 21 січ-ня 1919 року. А вже наступного дня на Софійському майдані Києва відбудеть-ся великий акт воз'єднання УНР і ЗУНР. Вперше постане модерна українська держава, яка не просто символічно злу-чає українські землі, які перебували у складі Австро-Угорської і Російської ім-перій, це великий акт єднання в єдиній державі цих земель. Акт злуки має та-ку саму історичну вагу для розвитку на-шого державного організму, нашого по-ступу, як і проголошення незалежності. Тому для урочистостей Злуки, яка була проголошена роком пізніше, було свідо-мо обрано той самий день.

Закінчення на стор. 4

Святослав ПРАСК, письменник, політичний і громадський діяч, учасник руху шістдесятників, голова Косто́пелської «Просвіти» у 1989–1993 р.р.

Перші осередки «Просвіти» у центральних, східних та південних українських землях створені на початку двадцятого століття. На Волинь «Просвіта» прийшла у 1917 році. А перші згадки про просвітянські справи на Косто́пелщині відносяться до 1921 року. Зокрема письменник та відомий дослідник-краєзнавець наших теренів Володимир Шабаровський встановив, що виходячи з досліджень іншого відомого краєзнавця Гурія Бухала, осередок «Просвіти» в селі Деражно вже існував у 1921 році. Про це та про діяльність «Просвіти» в цьому селі за часів Польщі піде мова в окремій його статті. Про давність просвітянської діяльності в селі Золотолин припускає і вчитель історії місцевої школи Руслан Крук, яку він пов'язує з педагогом і просвітянином Антоном Олійником. Детальне дослідження про нього теж викладене в окремій статті цієї книги.

Перші ж писемні згадки про просвітянські справи в Косто́пелі відносяться до 1927 року. Але краєзнавці-дослідники впевнені, що це сталося значно раніше. У ті часи (а це було ще за Польщі) косто́пелські просвітяни збиралися на свої сходини по хатах, зокрема в помешканні бондаря Феодосія Олексієнка, що знаходилося поруч із церквою. Він керував церковним хором. Уся його величезна родина (три дочки і два сини) була дуже співочною, особливо найстарша дочка Варка. Вона не тільки мала чудовий голос, а й грала на різних музичних інструментах, яких у домі відомого місцевого музики було предостатньо. Власне, саме Варка та її молодша сестра Зінаїда й були першими просвітянками в ті часи в нашому місті. А першим керівником Косто́пелської «Просвіти» був фельдшер за фахом, ширший українець за духом, Лаврентій Серветник, до речі, учасник косто́пелського повстання у 1919 році, організованого старшиною петлюрівської армії Стефановичем. Навіть був заарештований. Він і перший просвітянський хор організував, що збирався на репетиції в домі Олексієнків. Відвідували його крім господарів патріотичні родини Олексійчуків, Трохимчуків, Хоронжуків та Серветників. Просвітянський очільник організовував багато різних святкувань. Аби не бути голослівним, наведу уривок із спогадів тодішньої просвітянки Ганни Трохимчук, розповіді якої мені вдалося записати на магнітофонну стрічку ще в 1982-83 роках минулого століття, задовго до укра-

Косто́пелщина просвітянська

«Просвіті» Косто́пелщини – 100

їнської незалежності, що увійшли до моєї повісті з народних вуст «Вереси»:

... Розкажу вам про перше Шевченківське свято в Косто́пелі. То було на ті часи незвичайною подією. Програмки на вечір ми малювали всі: і брат, і сестра одна й друга, і я. Цікаво ж, і водночас лясно, адже подібне дійство вперше мало відбуватися в місті. Це були якраз шістдесят шості роковини від дня смерті нашого дорогого Тараса. За нашої молодості «Кобзар» Шевченка лежав у кожній хаті на видному місці, поруч з Біблією, як найцінніші родинні реліквії. Дістати «Кобзар» тоді було проблемою, мало друкували його.

І ось, нарешті, 10 березня. У перших рядах сидять місцеві польські «жондзи», цебто представники влади. І їм на вилогах піджаків чіпляємо спеціальні синьо-жовті емблемки. Руки тремтять від хвилювання. А на сцені великий хор в українському національному вбранні. А це ж були майже всі неграмотні хлопці й дівчата. Хор організував Лаврентій Серветник, він потім обирався послом від нашого краю до польського сейму. З 1929 по 1933 рік навіть виконував обов'язки віце-бургомістра Косто́поля. А родом був із Клевани. Коли хор заспівав «Заповіт», — увесь зал встав. Польські урядники теж муляли підвестися: і староста, і гонорове панство.

Потім почався концерт. Аж зі Львова запросили бандуриста. Той співав «Ой, Морозе-Морозенку», інші народні пісні та думи. Пригадую, тоді всім подобався оцей романс:

*Щоб співати колір чорний
Дам я голос свій.
І тобі одній покорний
Я співаю колір чорний,
Бо то колір мій...*

Нашому братові Сашкові (а він з якогось дива вважав себе росянином) страх як сподобалося свято. Він був того вечора зовсім не схожим на себе з отим своїм хворобливим русофільством, дуже схвилюваний, жартував:

— Якщо шотижники проводилимуть Тарасові свята — то я стану українцем. І щоб обов'язково виступав бандурист.

Іде концерт, усе славно, як має бути, аж раптом: Гу — гу — у — у! Гу — гу — у — у!... — гудок з тартака. — Пожежа! У вікнах замерехтіли відблиск полум'я. Горить десь зовсім близько, поруч. Зал зірвався з місця, але пожежник, що саме наспів, заспокоїв людей, аби далі святкували.

Як незабаром вияснилося, що то польські шовіністи навмисне підпалили неподалік склад, аби зірвати Шевченківське свято. Тоді наш Сашко відразу експромтом і вірша уклав:

*Нерон колись Рим підпалив,
Щоб нам це пам'ятать.
В Косто́пелі хтось гравсь
з вогнем,*

*Щоб свято зіпсувать.
Полум'яніло за вікном,
Тартак, як вовк той, вив.
Всі кинулися до дверей,
Та хтось їх там спинив.
Дав зрозуміти, що вогнем
Нам душ не спопелить,
Всі повсідалися на місця —
І пісня знов дзвенить
Про той далекий милий час,
Як край наш вільним був.*

*Про те, як жив, творив Тарас,
Як мучився, любив...*

*Про ту Могилу над Дніпром,
Що шістдесят шість літ
Хранить того, що дав для нас
Найкращий Заповіт.*

У нього це вихлопнулося з душі миттєво, і він прочитав цей вірш перед схвилюваним залом. Боже, як йому тоді довго аплодували!

Але десь у 1933 році польські власті заборонили різні українські вистави, гуртки, шевченківські свята, — то знову просвітяни збиралися по хатах. А вийшла така заборона після великого і гучного судового процесу над українськими просвітянами та оунівськими активістами. Засудили тоді в Косто́пелі до різних термінів ув'язнення понад 40 чоловік, переважно інтелігенції.

Цей коротенький спогад учасниці тих подій яскраво засвідчує про нелегкий шлях українців до свого національного воскресіння за часів панування Польщі. Однак патріотично налаштовані українці нашого польського краю не лякалися випробувань, нелегально налагодували просвітянську працю. До них слід віднести подружжя лікарів — Петра і Ганни Рошинських, які в 1924-1938 роках проводили в Косто́пелі значну просвітянську діяльність. Грунтовну дослідницьку працю про їхні просвітянські здобутки написав письменник і відомий косто́пелський краєзнавець Анатолій Карп'юк. Ось, що він розповідає: «Петро Рошинський народився 18 березня 1890 року в Глухові у сім'ї сільського вчителя. Середню освіту здобув у Чернігівській семінарії. Потім поступив на медичний факультет Московського університету, який закінчив у 1916 році. Двадцятичотирирічним юнаком Петро зустрів Першу світову війну, виконуючи обов'язки фронтового лікаря... Із утворенням Української Народної Республіки, молодий лікар пішов на службу до армії УНР».

Проте сили були нерівними і українському війську довелося відступити на Захід, на територію Польщі. Тривалий час перебував у таборі для інтернованих, а після того як Волинь відійшла до новоствореної Речі Посполитої, у 1921 році влаштувався лікарем у Рівному. Там і зустрівся зі своєю супутницею життя Ганною Ступницькою, яка відбувала саме лікарську практику. А народилася вона в Кременці у священницькій родині. Після одруження молодята переїхали до Косто́поля. Тут вони й долучилися до активної просвітянської діяльності. До речі, саме з ініціати Ганни Рошинської в Косто́пелі започатковує свою діяльність філія «Союзу українців», осередки якої, наче гриби після дощу, швидко зафункціонували в довколишніх селах. Звісно ж, українська патріотична діяльність не подобалася польським властям, почалися переслідування, що закінчилися принизливими обшуками. Врешті їм недвозначно порадили припинити проукраїнську громадську працю, а займатися лише лікарською, бо в іншому разі... І родині Рошинських довелося восени 1938 року виїхати до Кременця, де жила мати Ганни. Але виявилося, що й там польська недремна

шовіністична рука засікла небезпечну особу для Речі Посполитої і запроторила Петра Рошинського до Берези Картузької.

З тогочасною «Просвітою» на Косто́пелщині зв'язане ще одне знакове ім'я. Це — Олександр Кичановський, уродженець Корця. Він був рідним братом косто́пелського священика о. Івана. Як відзначає автор глибокого дослідження про його діяльність ще один відомий письменник і краєзнавець нашого краю Володимир Шабаровський, важко встановити з якого часу він почав займатися просвітянською діяльністю. Але відомо, що в 1936 році він вступив до Волинського об'єднання і став членом «Просвітянської хати», а 11 грудня 1938 року був обраний головою цього товариства в м. Косто́пелі. Але незабаром більшовицька окупаційна коса остаточно скосила просвітянський цвіт нашого Польського краю. 24 грудня 1939 року було заарештовано Олександра Кичановського, його заступника Івана Максимчука та секретаря Федора Мельника. У звинувачувальному акті зазначалося «В Косто́польское райотделение НКВД Ровенской области поступили данные о том, что Кичановский Александр Трофимович, будучи членом антисоветской националистической организации Волинского украинского объединения «ВОП», являлся председателем Косто́польской «Просвітянської хати», займався антисоветской деятельностью».

Олександр Кичановський помер у таборі Каргопольяг Архангельської області у 33-річному віці 31 липня 1943 року. У квітні 1940 року його дружину і однорічну дочку теж вивезли на Урал. А в 1941 році заарештували й отця Івана. Так звані «перші совети» тоді ж 25 липня 1940 року заарештували, а 21 березня 1941 року відправили на 8 років сталінських концтаборів і першого голову Косто́пелської «Просвіти» Лаврентія Серветника, де його слід і загубився.

Одне слово, з приходом більшовицьких «визволителів» у вересні 1939 року просвітянський рух на Косто́пелських теренах змушений був зовсім припинити свою діяльність, а його організаторам і активістам довелося скуштувати смердючої баланди в сибірських концтаборах.

Друге відродження «Просвіти» в нашому краї припадає на період німецько-советської війни. Новий німецький окупант ще поблажливо ставився до українського просвітянського руху, бо всі зусилля спрямував на знищення ОУН(б), котра проголосила 30 червня 1941 року у Львові Акт відновлення української державності. Німці захопили Рівне 28 червня, а Косто́пелі — 5 липня. Хоча офіційною датою взяття Косто́поля вважається 1 липня. Але це не відповідає дійсності. Цю дату спростувала згадувана вище Ганна Трохимчук, яка в час війни працювала в Косто́пелському банку. Вона мені навіть показала останні радянські банківські квитанції, що датувалися 5-им липня 1941 року. 20 серпня 1941 року німцями був створений рейхскомісаріат «Україна», до складу якого увійшли Волинь і Полісся зі столицею в Рівному. Однак лише 29 січня 1942 року газета «Волинь», редагована Уласом Самчуком, надрукувала за-

мітку про дозвіл гебідскомісара на діяльність Рівненської «Просвіти». І вже станом на 1942 рік почали діяти чотири окружні товариства «Просвіти» в містах Рівне, Дубне, Косто́пелі та Сарни.

Не вдалося відшукати писемних джерел, але є усні відомості, що друге відродження «Просвіти» в Косто́пелі відбулося 3 січня 1942 року. Проте вдалося відшукати, що 31 січня 1942 року загальні збори Товариства «Просвіти» відбулися в м. Сарни. Чому я про це згадую, адже цей край до Косто́пелщини не відноситься? А тому, що збори сарненських просвітян обрали своїм головою Євгена Татуру, уродженця села Ставок Косто́пелського району. Його батько о. Арсен був священиком Української Автокефальної Православної Церкви і парохував у Ставку. Перед Другою світовою війною його вбили польські шовіністи за його активну проукраїнську просвітянську діяльність. Своїх синів він виховав справжніми українськими патріотами, які стали членами ОУН. До речі, його син Євген Татура, псевдо «Омелько», з літа 1943 року був начальником господарчого відділу штабу УПА в Гутвині. З весни 1944 року стає начальником відділу зовнішніх зв'язків штабу УПА-Північ, а згодом діячем закордонного представництва УГВР.

Косто́пелську ж «Просвіту» тоді очолив греко-католицький священик із села Малі Селища Роман Данилевич. Він був уродженцем міста Броди і напередодні Другої світової війни після закінчення Луцької духовної семінарії приїхав парохувати в Малі Селища. З серпня 1941 року стає керівником відділу освіти при Косто́пелській повітовій управі. Завдячуючи йому в місті було відкрито українську гімназію, яку очолив інший активний просвітянин, учитель Серафим (Володимир) Бичківський. А після того, як з посади редактора газети «Самостійність» був звільнений німцями і запроторений до Шубківського концтабору провідник Сарненської округи ОУН Григорій Рибак, з січня 1942 року Роман Данилевич став редагувати перейменовану гітлерівцями газету «Косто́пелські вісті». А ще він приклав багато зусиль, аби на польських теренах українська мова повноправно заграміла із церковних амвонів. І вже у неділю 1 березня 1942 року в православної церкви Косто́поля вперше після довгої перерви зазвучала українська мова.

Не менш значиму просвітянську роботу в ті часи здійснював і Серафим Бичківський, який закінчив Український університет у Празі і на початках працював директором Косто́пелської української гімназії, одним із викладачів якої був Іван Мітринга, цільний член ОУН, а потім один з ідеологічних керівників «Поліської Січі» Тараса «Бульби»-Боровця. Згодом Серафима Бичківського обирають головою міської управи. Він був активним дописувачем «Косто́пелських вістей». Саме внаслідок зусиль цих двох українських патріотів, на Косто́пелщині було створено багато осередків «Просвіти» в навколишніх селах. Завдячуючи просвітянам, на теренах Косто́пелщини працювали читальні, при яких діяли драмгуртки і народні хори. Міським просвітян-

ським хором керував тоді Юрій Лашук. Така активна українська просвітницька діяльність в нашому краї не могла не тривожити окупантів. У двадцятих числах січня 1943 року в Костополі пройшла хвиля масових арештів. Фашисти схопили більше сотні українських патріотів-активістів і відвезли у Рівне, де, наче на глум, 9-10 березня, себто саме на шевченківські свята розстріляли на вулиці Білій. Серед страчених були Роман Данилевич, Серафим Бичківський, Петро Лашук, Василь Юшук, Нонна Лашук, Іван Король та інші просвітняни-патріоти нашого краю.

Наведений факт підтверджує тезу, що будь-якому завойовникові не до душі справжні патріоти поневоленого народу. Їм потрібні перевертні-яничари. Про що засвідчила й нова більшовицька окупація, що остаточно знищила український просвітницький рух, обізвавши його ворожим націоналістичним, буржуазним. І потрібно було майже 45 років, аби він відновився, спочатку як товариство шанувальників української мови. Щоправда, запрацювало воно дієво і продуктивно, коли стало іменуватися Товариством “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, започаткувавши третє її відродження.

Далі буде.

У Харківському прес-клубі відбулася перша всеукраїнська онлайн конференція «Просвіти»

Вікторія СКЛЯРОВА

7 грудня, в переддень 152-ї річниці Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка у Харківському прес-клубі пройшла перша онлайн конференція, під час якої просвітняни України обговорювали виклики та здобутки як власних — обласних, міських, районних відділень, так і всієї організації, питання координації та обміну досвідом між регіональними відділеннями, нові перспективні напрямки роботи.

Серед обласних організацій найбільш успішною є Івано-Франківська “Просвіта”, яку представили голова Степан Волковецький і відповідальний секретар Михайло Січка. В Народному домі, яким опікуються просвітняни, працюють різноманітні дитячі мистецькі гуртки, є власна театральна студія, бібліотека, музей Тараса Шевченка, щотижня виходить газета “Галицька Просвіта”, наповнюється сайт, видаються книжки. Нещодавно видали збірку “Барвіста розмова”, котру

презентують в школах разом з поширенням знань про переваги активного способу життя та збалансованого харчування.

Шістнадцять видань у здобутку полтавської “Просвіти”, серед яких, за словами Миколи Кульчинського, голови обласної організації, такі актуальні сьогодні автори, як Юрій Шевельов, Григорій Тютюнник, Софія Русова, Людмила Старицька-Черняхівська, Борис Антоненко-Давидович. “Днями в Успенському храмі презентували нову книжку “Ломикамінь” — це така скельна квітка, що пнеться до сонця — пояснює М. Кульчинський, — так само, як і наш народ.

Розкішне також подарункове видання “Енеїди” з примітками-поясненнями того, як геніальний Котляревський зрозумів, як вирватися з гетто Російської цензури, як він знайшов спосіб донести правду про тогочасне життя у формі трагедії”.

Просвіту Чернігова і Ніжина представив Микола Шкурко, який поділився планами зі створення в приміщенні колишнього

храму, де тепер будинок культури, духовно-просвітницького центру. На запитання учасників, розповів про українські маркери Ніжина та околиць, зокрема Музей рідкісної книги, ніжинську Стіну Героїв і село Заньки, місце народження славетної Марії Заньковецької.

Георгій Філіпчук, заступник голови Всеукраїнського товариства “ПРОСВІТА”, нагадав присутнім найважливіші події в історії організації на тлі всеукраїнських постатей і подій, презентував мінівидання “Бібліотеки воїна” з творами Дмитра Донцова, Миколи Міхновського, В’ячеслава Липинського — творців ідей з основ українського державотворення, підтримав думку, яку висловив громадський активіст з Харківщини Олександр Терещенко: “Все починається з родини, тому роль просвіти, особистого прикладу, мови в родині, є першорядною”. “Сучасний ефір знекоринює, де-націоналізує нас. Результат — втрата Криму. Необхідною є українська культурна освіта, дос-

тупність мистецької культури, нові школи мистецтв, яких так не вистачає Україні!”

Успішними історіями роботи з молоддю поділились учасники Осередку імені Григорія Сковороди харківської “Просвіти”, березня книгозбірні Оксана Менткевич і голова осередку Вікторія Склярова, засновниця проекту “Торуємо шляхи”. Онлайн майданчик створено для відновлення комунікативного поля, його ушліщення, заповнення історико-культурних “розривів” між поколіннями, між тотально зросійщеним містом і селом, міжособових розривів і “Родинні історії мешканців ХТЗ”, метою якого є ревіталізація району ХТЗ в сучасному українському дусі. Відомий актор Микола Мох розповів власну історію річного проживання в гуртожитку і праці в ковальському цеху Харківського тракторного заводу, привітав присутніх палким читанням поезії Тараса Шевченка і поділився власним досвідом просвітнянської діяльності та баченням місії Товариства “ПРОСВІТА” в сучасних умовах.

Вітаємо!

На підставі відкритого онлайн голосування і відповідно до Статуту НАМ України Загальні збори Національної академії мистецтв України обрали почесним академіком Національної академії мистецтв України

Мовчана Павла Михайловича — відомого культурного, громадського і політичного діяча України, поета, заслуженого діяча мистецтв України за визначний внесок у культуру і мистецтво сучасної України (“за” — 89 голосів, “проти” — немає, “утримались” — немає).

Голова Загальних зборів
Національної академії мистецтв
України, академік **А. В. Чебикін**
Секретар Загальних зборів
Національної академії мистецтв
України, член-кореспондент **О. В. Скрипник**

Просвітняни щиро вітають Голову ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреата Національної премії імені Шевченка Павла Мовчана та бажають йому нових творчих здобутків.

Народна премія імені Т.Г.Шевченка вдруге в Коломії

Михайло СЛОБОДЯН,
член НСЖУ

“Князь сонетів” — так між собою називають літератори Василя Рябого. Член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників, голова міської організації “Плин”, автор 40 збірок та нескінченного числа публікацій в різних журналах України — ось неповний список його досягнень.

Підсумком його багатолітньої праці стала поетична збірка “Сологолос”, за яку Василю Рябому цього року була присвоєна висока мистецька нагорода України — народна премія імені Т. Г. Шевченка.

В книзі “Сологолос” п. Василь подає 1500 сонетів, а це світовий рекорд, бо творчість Рябого відома в цілому світі. Його твори перекладені на румунську, німецьку, італійську та інші мови. Пропагуються та вивчаються його твори в школах та вузах. Тому ця премія є гідним визнанням його творчого і життєвого шляху.

Премію було вручено Головою Коломийського міськрайонного товариства “Просвіта” ім. Т. Шев-

ченка, членом головної ради ВУТ “Просвіта” Василем Глаголюком. Лауреата привітали новообраний голова Коломийського ОТГ Богдан Станіславський, голова Івано-Франківської організації Спілки письменників України Світлана Бреславська, заслужений працівник культури України Богдан Клапчук, редактор “Буковинського журналу” Мирослав Лазарук.

Від благодійного фонду “Покуття” п. Василя привітала інс-

пектор Коломийського управління культури Роксоляна Крив’юк. До привітань також приєдналися друзі лауреата, письменники: Іван Війтенко, Василь Михайлищук, Анатолій Осадчий, Михайло Слободян, Дмитро Вінтоняк та Оксана Федішин. Презентацію вручення Шевченківської народної премії організувала завідувачка Коломийської бібліотеки для юнацтва Наталя Копильців.

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДР-ПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

Щепітчак Мирон Григорович - 400 грн.
Мельниченко Володимир Юхимович - 1000 грн.
Бондарчук Андрій Іванович - 1000 грн.
Малюта Іван - 250 грн.

Український герб — історія і сучасність

Закінчення. Початок на стор. 1

А вже через два тижні — 5 лютого — українські війська залишили Київ. Нитка державного розвитку була перервана на кілька десятиліть. Цей акт, цей протокол сприймаємо великою мірою як заповіт у державному будівництві, що стосується теми державних символів України. Він проголошує:

“а) Визначити, що в даний час, коли відбулося злучення Західноукраїнської Народної Республіки з Республікою Східною необхідно зафіксувати цей момент у відповідному злученні у гербі Соборної України — гербових емблемах обох республік. Такий герб буде ясним і зрозумілим для широких верств Українського народу. Крім того, його буде зручно скомпонувати, бо елементи, які треба використовувати для цього не викликають ніякого сумніву. Це козак з рушницею для Східної України і лев для України Західної.

б) Вважаючи на те, що дві частини Соборної України постали з одного джерела — Київської Русі, визначити потрібним вмістити у гербі знак Святого Володимира”

Отже вони проектували герб нової соборної держави. Але історичні обставини зашкодили цьому. Лише в наші дні постала незалежна Українська держава.

У двох виставкових залах представлено майже 60 експонатів. Якщо в першому залі витоки сягають тисячолітньої історії, то в другому — це власне традиції Великого герба України.

Тут ми бачимо символи які називаються “Козак з рушницею”, “Лев” і “Тризуб”. Вся архітектура експозиції побудована навколо цих трьох символів, які в різні часи відігравали роль державних емблем.

Зупинимось на деяких експонатах першого залу. В одному з рядів представлені експонати, які розкривають традицію використання тризуба. Найдавніший

знак, що містить це зображення, це срібляники Володимира Великого. Поруч з ними інші предмети того часу — митна пломба, обушок, князівська печатка і вірчі знаки.

На монетах трохи пізнішого періоду (70-ті роки XIV століття) можна побачити лева, який спинається на скелю. Також представлена книга з відділу старо-

друків Національної бібліотеки ім. Вернадського “Опис Європейської Сарматії” Олександра Гваньїні, 1578 року видання, в якій теж зображений лев, що лізе на скелю.

Надзвичайно цікавий експонат привезли зі Львова. Це хоругва підрозділу Національної гвардії з Яворова 1848 року. А з Чернігівського історичного музею — експонати із зображенням козака з рушницею (перша третина XVIII століття).

Вперше представлено документ з Державного історичного архіву у місті Києві, який містить підпис “Національний герб”. Вже у середині XVIII до зображення козака з мушкетом застосовували назви “Герб нації”, “Герб національний”, “Герб малоросійський”. У підпису подається кольорова гама. Саме це зображення і цей малюнок були введені у науковий обіг у кінці XIX століття.

З приватної колекції Музею Шереметьєвих експонується печатка фундатора козацької держави Богдана Хмельницького. Це не просто раритет, а національна реліквія, яка символізує народження цієї держави.

В іншій вітрині на печатці бачимо додатковий елемент — спис встромлений у землю, який символізував саме прикордонне розташування козацьких січей на

межі двох світів — кочового й осілого. Це ще одна печатка з колекції Музею Шереметьєвих — Війська Запорозького Низового. Прикметно, що ручка цієї печатки була зроблена у вигляді булави. Також можна побачити використання печаток на універсалах, які виходили від гетьмана. Тут багата оздоба. Це була печатка останнього гетьмана Кирила Ро-

зумовського. Цінним експонатом є й печатка гетьмана Івана Скоропадського. Вона цікава тим, що покрита позолотою. Цей артефакт цілком змінює наше уявлення про козаків, яке нам прищеплювали протягом багатьох століть, як босоногої голоти не здатної на якесь державне творення, такого вільного анархічного козацького середовища, часом деструктивного. В даному випадку ми бачимо претензії гетьмана, козацької старшини на державну традицію, на державний устрій, які підкреслювалися у тому числі й такими зовнішніми ознаками як печатка з позолотою.

Завдання другої зали, як я вже говорив, розкрити традиції великого герба. Точаться дискусії чи потрібен великий герб, чи це явище притаманне нашій геральдиці, з якими історичними обставинами воно пов'язане.

Починається експозиція з Визвольних змагань початку XX ст. Відбувався процес відриву від імперії, це тривало довго і болісно. Сьогодні ми бачимо, що майже за 30 років незалежності цей процес не завершено. Те саме відбувалося й 100 років тому.

Перші печатки, які використовував Український уряд були просто написовими “Українська Центральна Рада”, “Рада Міністрів”, не було символів. Це питання активізується лише коли проголошується Українська Народна Республіка 7 листопада за старим і 20 за новим стилем 1917 р.

Інформація про те, що буде проголошений такий універсал циркулювала раніше, адже діяла комісія по створенню державних символів, яку очолював Михайло Грушевський. А вже за два дні до проголошення Третього універсалу Української Центральної Ради Георгій Нарбут зробив на черки державних символів, підписані рукою першого директора музею Миколи Біляшівського. Також представлено на виставці стогривневу банкноту, аби показати, що пізніше Нарбут використав ці символи для створення грошей.

На той час про наявність тризуба на срібляниках, інших пам'ятках, зокрема цеглині Десятинної церкви знала обмежена кількість людей. Навіть не всі історики. Але цей знак дуже швидко поширювався у той час. Вже до Різдва вийшли перші паперові гроші України — 100

карбованців — авторства Георгія Нарбута, на яких він зобразив тризуб. Життя під час переломних моментів історії біжить дуже швидко. 12 (25) лютого 1918 р. у місті Коростені на засіданні Малої Ради був ухвалений закон, який зафіксував тризуб у якості герба. На виставці представлено кольорове зображення тогочасного герба з Інституту рукопису Національної бібліотеки імені Івана Вернадського. До речі, єдине збережене кольорове зображення Державного Герба УНР 1918 р.

У березні 1918 року Центральна Рада повертається до Києва. На засіданні 22 березня схвалюють Великий і Малий герби України, а також велику і малу державні печатки. Інформація про це міститься в книзі Михайла Грушевського “Ілюстрована історія України”, виданій в Києві у 1918 році. Тут вміщено всі ці державні символи.

В одній з вітрин показано використання тризуба у війську.

Це ще одне свідчення того, що він активно використовувався у той час.

Надзвичайно цікаві пам'ятки — літографічні камені для друку українських грошей. Це взагалі дуже рідкісні експонати. Як відомо, їх знищують аби запобігти фальшуванню грошей в майбутньому. Ми їх експонуємо, щоб показати наявність тризуба на українських грошах. Тут також з'являється козак з мушкетом — це новий цікавий виток геральдичної історії України.

Вже 29 квітня в Україні стався державний переворот і до влади прийшов гетьман Петро Скоропадський. Попри це печатки, ескізи яких були затверджені 22 березня, встигли виготовити. Нові державні печатки Української Держави гетьмана Павла Скоропадського уподібнювались печаткам УНР, але вже були з назвою “Українська держава”. На виставці представлені дві такі печатки, одна призначалася для чорнила, інша — для сургучу. Вони мають різні техніки виконання.

Вже в червні такою печаткою скріплюються Ратифікаційні грамоти, які видав гетьман Скоропадський для ратифікації Берестейської мирної угоди, яка була підписана раніше. Останнім часом було виявлено відтиски цієї печатки саме на ратифікацій-

них грамотах. Одну з них віднайшли в архіві у Болгарії, а другу — в Філадельфії (США). А зовсім нещодавно з'явилася інформація Міністерства закордонних справ України, про виявлення оригіналів Брест-Литовського мирного договору — ратифікаційної грамоти Павла Скоропадського. Бачимо відтиски цих печаток, які ілюструють і демонструють, що у перші місяці після повалення УНР і приходу до влади Скоропадського використовувалася печатка із зображенням тризуба.

Через кілька місяців Георгій Нарбут пропонує новий герб для держави — козака з мушкетом. Маємо оригінал його малюнку виконаний коштовними фарбами з використанням золота. Малюнок зберігається у фондах Національного художнього музею України. Раніше серед науковців існувала думка, що цей герб не був затверджений і залишився тільки в малюнках. Але на виставці публіка вперше має змо-

гу побачити печатку Державного секретарства Георгія Нарбута із зображенням козака з мушкетом з колекції Музею Шереметьєвих. Про її існування не було відомо понад століття. Напевне питання утвердження козака з мушкетом як герба Української Держави гетьмана Павла Скоропадського потребує додаткового вивчення. Непрості обставини того часу перервали процес творення нових символів.

На виставці представлено багато інших цікавих експонатів, пов'язаних з історією Державного герба України. Зокрема, розповідається про конкурси на кращий ескіз Великого Державного Герба України, які проводилися кілька разів після проголошення незалежності нашої країни.

Через пандемію COVID-19 музей опановує нові форми роботи. Тож проєкт “Знак Соборності” — це перша виставка у практиці NAMU, яку представлено глядачам в онлайн-форматі (серія відео на музейному YouTube-каналі, стріми, спеціальні дописи в соцмережах). Потрапити до експозиційних залів зможе лише обмежене кількість відвідувачів на кураторських екскурсіях за попередньою реєстрацією.

Едуард ОВЧАРЕНКО

На знімках — відвідувачі виставки. Фото надані музеєм

Володимир СЕМИСТЯГА

Голова Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Невблаганний плин часу все частіше навідується до вітчизняного повоєнного покоління. Збираючи на його ниві неочікувано шедрий ужинок, час відсилає в небуття кращих із кращих його представників. Прикро дізнаватися з епізодичних повідомлень, які надходять із окупованих ворогом східноукраїнських земель, що серед співвітчизників, які полинули у засвіти — талановиті наші друзі-державники, колеги, громадські активісти тощо. Вони чимало зробили для розвитку українського суспільства й утвердження Незалежності держави, виховання в молоді високого духу патріотизму та національної гідності. Освічені, висококваліфіковані, енергійні, в розквіті сил — могли б ще довго служити нації, Вітчизні. Залишившись, на жаль, в силу різних обставин на своїй, але відтепер (тимчасово!) на чужій для них землі, вони відмовилися служити російським окупантам та їхнім місцевим прихвостням в так званих ЛДНР, зігнорували їхні зрадницькі посили визначитися: “Ви з нами чи з ними — українсько-нацистськими “бандерівцями”?!”. Складність перебування на окупованій рашистами території ще й у тому, що в умовах короно-вірусної пандемії відсутня фахова медична допомога, яка могла б зберегти і продовжити їхню життєдіяльність.

Серед заручників і жертв гібридного військово-політичного окупаційного режиму в зоні “ЛНР” — знаний просвітянський активіст, надзвичайно інтелегентна особистість, відомий науковець, колишній ректор базового просвітянського Луганського Шевченківського університету — Анатолій Олексійович Климов. 3 листопада цього року він пішов із життя... А народився 20 березня 1948 р. у Лисичанську в родині фронтовика, відзначеного багатьма бойовими нагородами за ратні подвиги на фронтах Другої світової війни.

Музично обдарований, з прекрасною музичною освітою та неабияким хистом, Анатолій Климов розпочав трудову діяльність музичним вихователем у Кадіївському дитячому садку. В цьому ж промислово-му центрі на Луганщині він закінчив восьмирічку №28, а потім — із золотою медаллю СШ №15. Вирішивши здобути фах історика, витримав вступні іспити і став студентом історико-філологічного факультету Луганського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. Передавали йому свій багатий науково-педагогічний досвід відомі українські фахівці: В.М.Бей-

Світлий сум за доброю людиною

ліс, М.Г.Гончаренко, Д.О.Жданов, В.А.Бадер, Я.І.Корчмар, В.Г.Мотренко, В.Г.Пічугін та інші. Під час навчання у вишій спільно з однокурсниками створив факультетську агіткультбригаду, в якій блискуче виконував не тільки різноманітні акторські ролі, а й зачаровував слухачів професійною грою на фортепіано та співом музичних шлягерів. Як активіст студентського наукового товариства, опрацював чимало документів з історії робітничого та молодіжного рухів на теренах українського Донбасу першої половини ХХ ст. у державних і відомчих архівах країни, виступав з доповідями з цієї ж проблематики на всеукраїнських і всесоюзних студентських наукових конференціях. Його дипломна робота також була присвячена історії молодіжних організацій краю та руху новаторів у передвоєнні роки. Закінчивши 1970 року з відзнакою інститут, закономірно отримав рекомендації для викладацької роботи в рідному виші на кафедрі історії та навчання в аспірантурі під керівництвом знаного українського історика М.Г. Гончаренка. Успішно захистивши дисертацію з проблем історії молодіжного руху другої половини 30 рр. ХХ ст. в Донбасі, пройшов усі шаблі професійного росту: від асистента — до професора-завідувача низки історичних кафедр. У березні 1989 р. уперше в історії найстарішого педагогічного вишу Донбасу А.О.Климова на демократичних засадах колектив обрав ректором ЛДПІ ім. Т. Г. Шевченка. На цій посаді він працював до червня 1997 р., повною мірою розкривши власний інтелектуальний потенціал, організаторські здібності, високу педагогічну майстерність. Це був надзвичайно складний період і в житті суспільства, і в житті очолюваного ним колективу. В умовах саморуйнування радянського ладу, глибокої комуністичної кризи, розпаду СРСР, труднощами становлення нової держави, нових економічних відносин і нової системи освіти А. О. Климов чимало зробив для забезпечення стабільної роботи та демократизації його життя. За час його ректорства (1989—1997 рр.) виш було повністю деконунізовано. Долаючи матеріальні труднощі, недосконалість системи законодавства того часу, йому вдалося зберегти кращі викладацькі кадри. За цей час було відкрито 5 нових факультетів та 14 спеціальностей, Українсько-канадський культурно-освітній центр “Відродження”, Інститут грінченкознавства, створено систему доп-

рофесійної та післядипломної освіти, розпочато будівництво нового навчально-лабараторного корпусу. В інституті запанував дух демократизму і творчості, частими гостями колективу були яскраві представники передової інтелігенції, як Є. Євтушенко, Ю. Щекочихін, В. Чорновіл, І. Юхновський, І. Драч, К. Ситник, П. Мовчан, Л. Лук'яненко, О. Пономарів, А. Погрібний і багато інших відомих особистостей сучасності. Як бачимо, створена відповідна наукова та матеріально-технічна база за час його ректорства дозволила акредитуватися та розпочати новий 1998 рік у статусі вже університету.

Очолівши з 1997 р. кафедру історії України, професор Климов вивів її на провідні позиції серед соціогуманітарних кафедр університету. В університетській аспірантурі він започаткував спеціальність “Історія України” і до 2014 р. підготував 13 кандидатів наук. Відбулася і його власна методологічна переорієнтація. Перу науковця належить 160 наукових та науково-методичних праць, у тому числі 7 монографій. Професор брав участь у створенні резонансних досліджень: “Книга пам'яті України. Луганська область. У 18 томах”, “Книга Скорботи України. Луганська область. У 2-х томах”, “Реабілітовані історією. У 27 томах. Луганська область. У 4-х книгах” та інші. Є співавтором монографії “Історія Луганського краю” та автор монографії “Історичні краєзнавчі розвідки”. Як знавцю і досліднику історії ЛНУ його перу належать монографічні дослідження з цієї проблематики: “Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Історичний нарис” та “Історія Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка в особах його професорів”. Остання праця у співавторстві з О. Борисовою вийшла в Київському видавництві “Кондор” 2018 року загальним обсягом понад 800 сторінок. Йдеться про двотомну “Історію української державності”.

Анатолій Олексійович — знаний просвітянин. З початку 70-х років він був відомим лектором товариства “Знання”. У 1992-2001 роках очолював правління обласної організації товариства. З відродженням діяльності ВУТ “Просвіта” брав активну участь в реалізації її заходів, у створенні регіональної Книги Пам'яті жертв Голодомору та втіленні в життя проекту “Українці у світі”. За його безпосе-

реднього сприяння Українсько-канадський центр “Відродження” з унікального багатотисячного бібліотекою зарубіжної українки закономірно перетворився на осереддя національно-патріотичного виховання не тільки студентської молоді, а й мешканців усієї Луганщини. За вагомий особистий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення української держави у 2008 р. Анатолій Олексійович відзначений медаллю товариства “Будівничий України”.

Самовіддана і багатогранна науково-педагогічна і громадська діяльність Анатолія Климова принесли йому суспільне визнання й авторитет. Він почесний професор Університету, академік Міжнародної академії педагогічних і соціальних наук, удостоєний звання Заслуженого працівника народної освіти України, відзначений нагородою “За розвиток регіону” Луганської державної адміністрації і обласної ради, державним орденом “За заслуги” III ступеня. Про активність просвітянського кафедрального колективу свідчить той факт, що вісім активістів “Просвіти” теж були удостоєні почесних державних звань і нагород, а також просвітянських відзнак. Пам'ять про видатного науковця і просвітянина України на Луганщині назавжди залишиться в серцях його колег і патріотичної громадськості України.

Смерть Артема Мірошніченка за українську мову

Активіст і волонтер з Бахмута 36 річний Артем Мірошніченко помер у лікарні після побиття за українську мову рік тому...

річний боець ММА, Микола Барабаш, а інший — ще один неповнолітній — Олександр Баришок, раніше судимий за грабiж. На засіданні суду з матеріалів справи стало відомо, що били Мірошніченка обидва хлопці. Це, зокрема, зафіксували відеореєстратор з будинків поряд та відеореєстратор з машини, яка була припаркованою біля місця події. Крім того, мати Баришка на суді згадала, що в день нападу син із другом прийшли до них додому, а їхні руки були в крові, водночас знайомий Олександра пропонував повернутись та добити когось. За даними поліції, Барабаш був нападником та вирішив випробувати відом йому прийоми. Нападники хотіли також пограбувати чоловіка, але не змогли забрати сумку. Тоді зловмисники залишили непристомного активіста та пішли додому. Обидва підозрювані ще й зараз перебувають у слідчому ізоляторі. Триває слідство. Суд відбудеться в січні 2021 р. Зараз же у Миколі Барабаша та Олександрі Баришка в підозрі стоїть ч.2 ст.121 “Умисне нанесення тілесних ушкоджень”. Підозрюваним загрожує до 10 років в'язниці, у вирокі Олександра Баришка можуть врахувати також його попередній вирок. Бахмутські активісти стверджують, що приводом для нападу стало те, що Артем говорив з ними українською мовою. Є свідок, який чув, що невдоволення нападників викликало те, що Артем Мірошніченко відповідав їм українською, і вони запитали: “А ти можеш на нормальним язике гаварить?”. Тепер свідок відмовляється від своїх свідчень, бо боїться за своє життя. Сергій, рідний брат Артема Мірошніченка, переконаний, що трагедія

сталася не випадково, а через проукраїнську позицію та громадську діяльність його брата. Артем був Бахмутським активістом і волонтером. Із самого початку війни вся родина Мірошніченків була активними учасниками волонтерського руху в місті Бахмут, яке несподівано після Євромайдану та Революції Гідності стало прифронтовим. Вони не просто відкрито брали участь у патріотичних заходах, що само по собі є проявом громадянської позиції в реаліях війни, а й займалися практичною допомогою військовим: понад п'ять років кожного вечора плели маскувальні сітки у волонтерському гуртку, що жартівливо називали “Весела хунта”, їздили на будівництва укріплень навколо міста, постійно відвідували військових. З 2015 Артем постійно допомагав пораненим бійцям у шпиталі Нацгвардії. Не рахуючись з власним часом, він все літо робив ремонт у волонтерській кімнаті, де надавали психологічну та матеріальну допомогу переселенцям. А ще він опікувався тваринами, що залишилися на війні, був модератором тематичної групи на Facebook, прилаштовував покинутих тварин у добрі руки. З початку війни вся родина принципово перейшла на українську — не тільки на офіційних заходах чи в соцмережах, а й в побуті. Мірошніченки часто ділилися з друзями досвідом такого переходу, надихали спробувати, давали поради. “За ці п'ять років я взагалі не можу назвати якусь корисну подію, що організовувалась активістами міста, в якій не брав участь Артем”, — каже Володимир Курило, один з друзів Артема. І в той трагічний вечір він теж не просто гуляв: повертався з фестива-

лю документальних фільмів про сучасну війну. Фільм про висоту “Валера”, де йдеться про події під Дебальцевим, він, як і багато з волонтерів, дивився зі сльозами на очах, згадуючи дні й ночі у Бахмутському шпиталі... Український патріот разом з іншими волонтерами постійно приходив на різні проукраїнські мітинги та акції: брав активну участь в патріотичних акціях та житті місцевої громади, був активістом ГО “Бахмут Український”. Тому майже ніхто не сумнівається, що саме через українську мову широго українського патріота почалась бійка, яка закінчилась його трагічною смертю. Щоб зненавидіти незнайому людину, на зденационалізованому Москвою за роки радянської влади Донбасі манкуртам мабуть, й не потрібно було знати, чи вона активіст або волонтер, вистачило того, що вона розмовляє українською... За цей тяжкий злочин обов'язково мають понести покарання всі, незалежно від віку та інших умов. Але в цій резонансній та дуже показовій справі повинен бути вирок не тільки цим конкретним підліткам, а й низці систем, в яких дорослі формують світогляд людини, що здатна так легко вбивати. А головне, політичним маніпуляціям з питанням мови, через які цілі покоління живуть та передають своїм нащадкам відчуття ворожості до української мови. “Какая разница”, виходить, часто-густо обертається смертельною небезпечкою для тих, кому це, дійсно, не все одно. Артема Мірошніченка поховано в смт. Ямпіль. Залишилися батьки, брат.

В річницю трагічної смерті широкого українського патріота Артема Мірошніченка 5 грудня активісти “Просвіти” — борці за українську мову в усіх сферах суспільного життя України провели громадську панахиду за Артемом на вулиці Небесної Сотні в столиці України.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Волонтерство під час Революції Гідності та в перші роки російсько-української війни зіграло чи не вирішальну історичну роль. Воно стало трендом, одним із факторів буття для сучасного свідомого громадянина. Тенденція до безоплатної добровільної праці заради високої ідеї підтвердила також і цивілізаційний вибір України. Адже у країнах Європи волонтерство давно стало частиною суспільної культури. Сучасне українське волонтерство має тисячі різних форм і проявів: від ширих дитячих малюнків, що зігрівають серця воїнів і надихають на ратні подвиги, плетіння маскувальних сіток для військової техніки, вязання зимових шарпеток для бійців, збору подарункових посилок на фронт до свят — до купівлі приладів нічного бачення, розробки, виготовлення і постачання на фронт безпілотних літальних апаратів, майстер-класів для дітей-переселенців із програмування, наповнення бібліотек у містах Донбасу сучасною українською художньою і науковою літературою. Волонтерство нині набуло форм і діяльності, не пов'язаних напряму з війною, що триває, як наприклад, порятунок безпритульних тварин, екологічні ініціативи, спрямовані на збереження довкілля, допомога беззатченкам... Світова пандемія породила також новий напрямок волонтерської діяльності, спрямований на підтримку медиків і лікарень, а також допомоги самотнім людям із групи ризику.

Напередодні Дня волонтера відбулось Зустріч на тему: “Волонтерство — основа відповідального суспільства”. Під час тривалої дискусії її учасники, досить відомі в громадянському середовищі, та й не тільки в ньому, поділились з присутніми журналістами та глядачами он-лайн на сайті Музею Майдану історіями громадянського становлення волонтерського руху в цілому та зокрема, чому стали волонтерами самі та заснували благодійні організації. Розповіли як Революція Гідності вплинула на бажання допомагати побратимам на фронті і поза ним та чому волонтерські організації змушені існувати нелегально, і чому держава не хоче з ними співпрацювати, а також які виклики стоять перед благодійниками та якої допомоги суспільства вони потребують.

“Прийнято вважати, що волонтерство — це те, що людина може робити у вільний від роботи час, але ж ми вже давно поклали себе абсолютно і повністю на цю роботу. Бо інакше не можна, принаймні, поки йде війна. І раптом ми виявили, що ми маємо вже певний професіоналізм у професії, яка не є професією”, — поділилась своїми висновками волонтерка Діана Макарова, засновниця Благодійного фонду “ФОНД Діани Макарової”.

“Не розрізняйте волонтерів і суспільство. Бабуся, яка шила хлопцям з останніх кусків тканини труси або літня жінка з Німеччини, яка вчора за свої кошти передала посилкою свої ліки, бо каже: “Вони ж хлопцями більш потрібні”. Вона розуміє, що це не ті ліки, але все одно передає. Розумієте, який жест? Бо волонтери — це кожен, хто допомагає зараз волонтерам та армії, навіть якщо він не є представником якоїсь великої організації”, — пояснив керівник благодійної організації “Фонд “Мир і Ко” Мирослав Гай.

“Майдан зібрав всіх тих, хто чітко зрозумів, що ми живемо в Україні, і хочемо жити у вільній, незалежній державі. Що ми мали би розповісти своїм дітям, якби

Волонтерство — основа відповідального суспільства

До Міжнародного Дня волонтера Національний музей Революції Гідності разом з Українським інститутом національної пам'яті організував ряд заходів, які пройшли в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану.

не пішли боротися за нашу Свободу”, — каже Олександр Гагаєв.

Сашко — командир добровольчого підрозділу фронтової медевакуації MedStar Медевак Першого добровольчого мобільного шпиталю ім. Миколи Пирогова — один із спікерів дискусії.

“Майдан для мене — то люди, які вийшли боронити і боротись за справедливість та право кожного жити у вільній країні. Не вийти на Майдан було не можливо для мене. Я представник Церкви, а Церква завжди і повсякчас була і є складовою суспільства, громади, людей. І, якщо люди на Майдані — то Церква апіорі, з ними там також. Тому я був там. Так, наше суспільство змінилось. Відродилось братоловство, повага, довіра та спільне бажання відстоювати правду. Народилось волонтерство, появились невідомі друзі, яких я відверто називаю зараз моїми братами і сестрами. Волонтерство зараз стало невід'ємною складовою суспільства, завдячуючи Майдану. Це щира і безкорисна допомога ближньому, яка завжди тобі чогось коштує, але ти нічого не хочеш в обмін за це. З тих часів — частина нашого суспільства вже є волонтерами у різних сферах життя. Їм довіряють люди. Волонтери відновлюють Україну. І це дуже гріє душу. Запрошую всіх до нашої великої родини волонтерів, що народилась на Майдані”, — закликав Анатолій Кушнірчук, воєнний капелан, офіцер комітету ООН з прав людини.

Спеціальним гостем дискусії про волонтерство як основу становлення громадянського суспільства став Марко Галаневич — музикант, соліст гурту Dakha Brakha. Марко долучиться до розмови, оскільки сам особисто допомагав волонтерам в успішному втіленні їх задумів.

“Майдан згуртував активних людей, показав, скільки є таких, для яких важливе майбутнє своєї країни серед кола цивілізованих європейських країн. Мені пощастило бути першу ніч на Майдані, дощову і нечисельну. Проте більшу частину Революції Гідності я провів за кордоном під час турів нашого гурту, з телефоном у руках і з тривогою на серці, та допомагав фінансово вирішувати нагальні справи волонтерів...”

Майдан був важливою віхою становлення мене як громадянина, а українців, як політичної нації. Майдан став початком зміни нашого суспільства, яка триватиме ще не одне десятиліття. Волонтерство як явище в Україні розвинулось саме під час Революції Гідності, а далі, разом з армією і добровольцями, врятувало нашу країну від окупації і загибелі”, — поділився своїми спо-

стереженнями Марко Галаневич.

А з нагоди Дня волонтера, 5 грудня, на фейсбук-сторінці Українського інституту національної пам'яті (у зв'язку з карантинними обмеженнями) відбулась презентація нового власного видання “Волонтери: Сила Небайдужих”. Книга розповідає про волонтерство як суспільне явище, що потужно зайало про себе з 2014 року, коли свідомі громадяни долучились до розбудови та забезпечення українського війська. “Слово “волонтер” в останні роки надійно увійшло в наш лексикон. І не буде перебільшенням сказати, що саме волонтерський рух, ця всенародна підтримка, стала одним із вирішальних факторів спротиву російській агресії. У багатьох моментах саме волонтери замінили собою державні механізми, виявилися оперативнішими, креативнішими, відповідальнішими. І саме завдяки волонтерам наша армія стала такою, як вона є. І йдеться тут не лише про харчі чи бронезилети, які масово возилися на перевозу у 2014-2015 роках. Ідеться передусім про моральний дух армії. Волонтери, які стали зв'язковим механізмом між передовою та тилом і реальним свідченням, що “своїх не кидають”, підтримували у бійців розуміння, за що вони воюють, а у населення — що вони під надійним захистом. І це, мабуть, їхня найголовніша місія. Хочеться, щоб ми про це ніколи не забували”, — розповіла автор книги, співробітниця Українського інституту національної пам'яті Наталка Позняк-Хоменко. До книги увійшло 25 історій, розказаних від першої особи, які репрезентують різні аспекти волонтерської діяльності, пов'язані з російсько-українською війною: підтримка армії, допомога пораненим, підтримка населення, яке стало заручником цієї війни. Участь у презентації взяла також 5 волонтерів, що серед інших стали героями видання:

Костянтин Зінкевич, підприємець, голова ГО “Об'єднання “Активіст” Лілія Мусіхіна, письменниця, керівник волонтерського корпусу Самооборони Майдану м. Тернопіль (2014-2016 рр), Зоя Бойченко, волонтерська мобільна група забезпечення фронту, Наталка Воронкова, засновниця “Волонтерської сотні “Добровольці”, Наталка Чекмарьова (“Сонечко”), керівник проекту соціальної реабілітації “Долоні дотик”

Книга “Волонтери. Сила небайдужих” стала продовженням серії видань Українського інституту національної пам'яті, розпочатої книгами “Дівчата зрізають коси” та “Капелани. На службі Богу й Україні”.

ПРОТИАНГЛІЗМ Подача 13. ЧЕЛЕ(И)НДЖ

Учімося чужого розуму та свого не загубімо!

Нещодавно натрапила на один із контекстів уживання слова *челіндж* на поширеній рекламі:

“Противірусний челендж. Здорово танцюю” (Unicef usaid). Який сенс запроваджувати уживання цієї лексичної одиниці в пропонованому реченні? На це риторичне запитання дає очевидну відповідь зіставний аналіз значень цього слова в англійській та українській мовах.

В англійській мові це багатозначна лексична одиниця *challenge* [ˈtʃælɪndʒ] іменникової та дієслівної частини мови, належності з одним зі значень “виклик”.

1. **challenge** виклик (на змагання, *дуель тощо*); *n to address a ~ to smb* послати комусь виклик (на *дуель*); **to issue, to launch, to send a ~** кидати виклик (комусь — *against smb*); викликати; **to accept, to meet the ~** прийняти виклик; **to respond to the ~** відповісти на виклик; **a ~ to smth** виклик чомусь; **оклик (вартового)**; **to give the ~** окликнути;
2. сумнів; **to bring smth into ~** поставити щось під сумнів; кинути тінь сумніву на щось;
3. *юр.* відвід, відхилення (*присяжних*); заперечення проти чогось у ході судового процесу; **~ to the array** відвід журі;
4. *амер.* вимога анулювати результати виборів;
5. претензія; **~ of superiority** претензія на перевагу; **to lay ~ to smth** висувати претензії (на щось);
6. складна задача; проблема; **to issue the ~** поставити задачу; **to meet the ~** бути на висоті;
7. *мор.* розпізнавальні знаки.

challenge [ˈtʃælɪndʒ] *v (past i p. p. challenged, pres. p. challenging)*

1. кидати виклик, викликати; **to ~ smb to a duel** викликати когось на *дуель*;
2. *спорт.* викликати на змагання; **to ~ smb to run a race** викликати когось на перегони;
3. окликати (*про вартового*); вимагати паролі або перепустку;
4. вимагати (*уваги, поваги тощо*); претендувати на щось; **to ~ an explanation** вимагати пояснення;
5. заперечувати; піддавати сумніву; **to ~ smb's knowledge** ставити під сумнів чийсь обізнаність;
6. *юр.* відхиляти; давати відвід присяжним;
7. *амер.* вимагати визнання недійсними результатів голосування.

Український відповідник, що утворений типовим для української мови способом усичення, — виклик. Найновіший тлумачний *Словник української мови у 20-и томах* (на сьогодні видруковано 10 томів) промовисто розкриває його значення, що з'явлене в аналізованому реченні (див. <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> с. 322, 2013).

ВІКЛИК, у, ч.

Прохання або вимога з'явитися куди-небудь

В *бліндаж* на його виклик заходили генерали й полковники (В. Кучер); *Вже не раз так було: за-просять гостей, усе приготують, а тоді — дзвінок, виклик — поїхав з дому прокурор...* (В. Собко);

// Оплески, вигуки глядачів як прохання, вимога до артиста (артистів) вийти на сцену (для схвалення виступу або повторення його); *Поверх усього [гамору] прорізалися перші вступні ноти солістів. Ставок захлинувся цим співом, заверзли виклики* (Іван Ле);

// Знак, сигнал (телефонний, радіосигнал і т. ін.), за допомогою якого зв'язуються на віддалі для повідомлення, розмови; *Коли Андрієві треба було викликати найнижчу камеру, то до нього на умовлений сигнал виклику озивалась тільки ця камера* (І. Багрянний); *Доводилося вдаватися до телефону. Але ні з бібліотеки, ні з кабінету на виклики не було відповідей* (Ю. Смолич);

// Документ, який зобов'язує кудись з'явитися.

У зв'язку зі змінами графіків навчання студентам-заочникам було розіслано виклики на сесію (із журн.).

Заклик до змагання, до участі в чому-небудь.

Київська команда баскетболістів із готовністю відповіла на виклик своїх румунських суперників, призначивши дату змагань (з газ.);

// Вчинок, який оцінюється як оголошення боротьби, як обрара загальноприйнятих норм.

Вбивство парламентарів було провокаційним викликом .. І тисячі радянських гармат відповіли на нього (О. Гончар).

(1) Виклик часу

— актуальна проблема і вимога сучасності, які потребують розв'язання

— *Так, я знаю, у такому ринковому світі я слабка ланка. Я не відповідаю на такі виклики часу* (Л. Костенко); *Інформаційне суспільство — це відповідь людства на виклик часу* (з наук. літ.)

(2) З викликом

— неприязно, задержувато, спонукаючи до суперечки, боротьби і т. ін.

Він з викликом глянув на пана (М. Стельмах)

— *Ти чого?* — з викликом ступнув до хлопця Данько (О. Гончар)

Поза тим наша мова має і низку синонімів до цього слова: **ЗАКЛИК** (прохання, запрошення чи вимога прийти, з'явитися куди-небудь), **ПОКЛИК**, **ВІКЛИК**, **КЛИЧ** *уроч.*, **КЛИК** *поет.*, **ЗОВ** *поет.* (див. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>).

Отже, не гнівайтеся за цю лексикографічну математику значень цього слова в англійській та українській мовах, але словники — це найдоказовіша основа значень слова. Пізнаваймо дві мови, не змішуючи їх, а відкриваючи їхню неповторність.

Від редакції: Просимо читачів долучатися зі своїми запитаннями до Ірини Дмитрівни Фаріон, професорки, докторки філологічних наук, постійної авторки “Слова Просвіти”.

Зустрічі у Млинограді

26 листопада 2020 року Білорусь відзначала 90-річчя свого великого сина – Володимира Короткевича. Україна теж може назвати його своїм сином – він її віддано любив, навчався в Київському національному університеті ім. Т.Г.Шевченка, перекладав з української на білоруську. В Україні побачив світ двотомник визначних його творів (1991).

Сергій Паніznик, що має в своєму родинному архіві немало фотографій майстра слова, згадує про нього так: “Поет, прозаїк, есеїст, драматург, людина енциклопедичних знань і невтомної працьовитості”. 2005 року у мінському видавництві “Мастацкая літаратура” вийшов поважний том спогадів, інтерв’ю та есе Володимира Короткевича “Быв. ёсть. Буду!”. Я тоді радо відгукнувся на прохання упорядниці видання Галини Шаблінської написати свій спогад. Думаю, не зайве буде згадати ще раз – тепер українською.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО,
м. Київ

22 вересня 1982 року. Зустрів на летовищі славних литовських письменників Матузявіюса, Матузявічене, Карчяускаса, Пяткявічене. Вручив їм квіти. Та й поселив у готелі. А пані Матузявічене й каже:

— Прекрасна ваша земля, що родить такі квіти.

— Дякую, але, на жаль, не могу по ній поводити, інші вас опікуватимуть, а я з родиною маю тепер летіти до Піцунди в Будинок творчості. Квитки вже на руках.

— Благослови, Боже, вашу дорогу. Творчих вам успіхів.

Увечері ми були вже в Піцунді. Перші нас зустріли славні брати Чіладзе – Отар і Тамаз. Упізнали здалеку. Сам Бог їх посплав – про це можна було б тільки мріяти...

Наступного дня – свято зустрічей. Брати Чіладзе, Сергій Плачинда, Анатолій Непокупний, Гіві Алхазішвілі, Іван Бурсов із Рітою, а також знаменитий автор “Дикого полювання короля Стаха” Володимир Короткевич, із яким я був уже знайомий: у сімдесятих він приїжджав до Києва на “Калинові мости” (за назвою антології молоді білоруської поезії, яку зініціював і редагував Петро Засенко, упорядкував Григорій Кочур), фестивалі, що проводило видавництво “Молодь”. Тоді ми (Володимир Короткевич, Володимир Забаштанський, Микола Сом, я і ще кілька поетів) ішли на виступ до педагогічного інституту, на каштанах ще тільки з’являлися зелені кажанчики-листки, і Короткевич показував, де він жив (над велотреком), коли навчався в Київському університеті імені Тараса Шевченка, а також свого улюбленого лісового каштана (на теперішній вулиці Богдана Хмельницького).

Отож першого дня в Піцунді видався цілий букет приємних зустрічей.

Хоч була вже осінь (23 вересня!), але в тих місцях було тепло й гарно, як у нас у липні-серпні. Гарно, мов на курорті. Та це й, власне, курорт. Люди, що цілий рік творять (а не служать десь, як ми), сюди приїжджають відпочити. А ми, що урвали собі вільну від офіційної роботи частинку, думаємо попрацювати тут творчо. Де там! Тут курорт. Для творчості треба обирати інше місце – в помірніших, а то й холодніших широтах. А тут – море, пісок, відчайдушне сонце... Лежати засмагати я не звик. За стіл у таку погоду не жаженеш...

Аж ось мою увагу привернув розкішний колхідський очерет. При мені був добрий складаний ніж. Я й пригадав своє дитяче захоплення. Вирівав одну-другу очеретину та й зробив млинка. Поставив – крутиться. Ану більшого – і більший вертиться. Наробив їх усяких – чотири-, шести-, восьми-, дванадцятикрилих, малих, великих, здоровецьких. На очеретяні вітряки ще поначіплював маленьких паперових млиночків. Почали сходитися діти – просять, щоб і їм вітрячка зладнав: тому зроби, тому полагодь, тому відрегулюй. (Правда, ці діти згодом чемно пильнуватимуть, щоб тут

Володимир Короткевич у Мінську, 1968.
Фото Сергія Паніznика

ніхто нічого не нашкодив). Поміж вітряками я понаставляв усяких корчуватих та камінних див.

— Це вже в тебе справжній Млиноград, – сказав Сергій Плачинда.

Підійшов і Борис Можаяв:

— На яких умовах мелеш, старий? Гарці великі?

— З новосіллям, Дмитре! – привітав Отар Чіладзе. – Вітаю твій колхідський Млиноград.

— Можна присудитися до вас? – запитав Володимир Дудінцев та й “оселився” на передмісті Млинограда.

Помітили це диво із сусідських будинків творчості – журналістів, кіношників тощо – і стало нам неспокійно: біля нас отаборилися і ті, й ті, й ті. Довелося зробити вітряк-тріскучку, який трохи порозганяв цей наплив. Залишилися тільки найстійкіші, найцікавіші... Тоді я “погасив” тріскучку – і настала тиша й благодать у Млинограді. Крутяться, вертаються вітрячки – тільки шурхотять.

Щоразу йдучи до моря, зупинявся біля Млинограда й автор “Дикого полювання короля Стаха”. Ми вже знали і його прозу, і його чудову поезію, читали в оригіналі. І його постать була для нас і світлою, і видатною. Було, підійде Короткевич, постоїть, подивиться, помилується, щось помірє, скаже кілька дотепних слів і піде до води.

А то сів собі трохи віддалік, задивився на вітряки, корчі та камені. Слухає їхню “музику”. А я все мріяв сфотографувати знаменитого білоруського письменника. Підходжу до нього, а він усе дивиться заміряно на той “млиноград” і каже:

— Забі мяне, такого не зроблю.

А мене й заціпило таке високе його визнання. Я все думаю, як його сфотографувати, та ніяк не посмію: хіба ж можна такого письменника фотографувати у самих трусах! Я мислено й так прицілювався, і так – хіба що саму голову, чи по груди, чи звіддалік на фоні вітряків... Та так і не посмів... Хоч у моїх очах навкі закарбувався цей незвичайний кадр: сидить на піску живий класик у самих трусах і надивляється на мій Млиноград.

Сфотографував його тільки перед від’їздом із Піцунди (може, через тиждень) – то з Іваном Бурсовим, то ще з кимось, то з білоруською громадою.

А коли читаю його в оригіналі, то чую його голос, бачу його – простого, мудрого, живого і дуже близького. Незабутнього Володимира Короткевича. І вірю йому: “Мы были, ёсьць і будзем”.

У Полтаві відкрили меморіальну дошку Президенту Української Головної Визвольної Ради Кирилові Осьмаку

Не питай, що Україна зробила для тебе, спитай - що ти зробив для неї, – таке життєве кредо мав Президент Української Головної Визвольної Ради (УГВР) Кирило Осьмак. Майбутній борець за незалежність України у ХХ столітті з 1908-го по 1910 рік навчався у Полтавському Олександрівському реальному училищі (нині – політехнічний коледж). Тож облаштували меморіальну дошку в холі першого поверху коледжу. Урочисту церемонію відкриття організували Північно-східний міжрегіональний відділ Українського інституту національної пам’яті (УІНП) та Полтавський політехнічний коледж Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”.

“Уродженець містечка Шишаки на Полтавщині Кирило Осьмак-багатогранна особистість, одна із провідних постатей українського визвольного руху. Це – людина двох етапів боротьби за незалежність від Москви у 20 столітті. Один із фундаторів Української Центральної Ради. Вчений-аграрій, укладач українського термінологічного сільськогосподарського словника із 40 тис назв. Але в історію увійшов, передусім, як Президент УГВР – підпільний уряду і парламенту Української Повстанської Армії. Після одного із кровопролитних боїв УПА із загонами НКВС його схопили. 1944-го засуджений сталінським судом як “ворог народу” та ув’язнений на 25 років. Закатували комуністичні кати українського Героя у російській в’язниці “Владимірській централ”. У Шишаках йому встановлено пам’ятний знак і перейменовано одну із вулиць. У межах декомунізації, у 2016 році, у Полтаві теж названо одну із вулиць обласного центру на честь Кирила Осьмака. У 2014 році створено документальний фільм з циклу “Поборники незалежності. Полтавщина”, – розповів Олег Пустовгар, перший заступник голови Полтавського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, ініціатор появи нового місця пам’яті, регіональний представник Українського інституту національної пам’яті у Полтавській області. За його словами, з бюджету на створення пам’ятної дошки кошти не витрачалися. Це, зокрема, гроші активістів Полтавської організації ОУН, викладачів і студентів коледжу та співробітників Інституту нацпам’яті.

“Ми фактично є правонаступниками Олександрівського реального училища, де навчався Осьмак. Пишаємося видатними земляками, які боронили Україну. Переконаний, що наші студенти повинні знати й пам’ятати, наскільки важко далася нам незалежність”, – підкреслив Директор Полтавського політехнічного коледжу Олександр Пітяков. “Кирило Осьмак навчався

Світлана Маєвська, викладачка
Полтавського політехнічного коледжу

на сільськогосподарському відділі Олександрівського реального училища і був одним із найуспішніших його учнів. Після закінчення вступив до аграрної академії і далі працював за спеціальністю. Вже тоді формувалася його світогляд як українського патріота, це – людина, яка почала робити українську революцію ще до початку цієї революції”, – додала викладачка коледжу Світлана Маєвська.

Присутні вшанували пам’ять Президента УГВР хвилиною мовчання. Через скайп-відео-зв’язок до церемонії долучилися громадська діячка, біограф і дослідник життя й діяльності свого батька Наталія Осьмак (м. Київ). Подякувала дирекції коледжу, Інституту нацпам’яті та ОУН за вдало підібрану світлинку та за збереження пам’яті про тата. “Дуже подобається фото, яке використали для цієї дошки. Це фото десь 1923-1925 років, яким я батька бачила на фотографіях. Бо я не знала його, я жила без батька”, – сказала пані Наталія. До речі, окрім світлини Героя на дошці зображено й офіційну печатку Президії УГВР, що її виготовив підпільний художник УПА Ніл Хасевич.

Олег Пустовгар

У виконанні студентів коледжу звучали уривки з поеми “Кирило Осьмак” авторства класика української літератури Дмитра Павличка:

“Тюрма вночі не спить. Вона сущільне вухо. Десь брязкають ключі. Лунають кроки глухо. А на світанку знов, як в’язні смерті ждуть Кирила Осьмака на допити ведуть. Це вчора так було, учора й позавчора. Це вже десятий рік, як виснажена, хвора Надосвітку на хрест людина йде свята, Пригорблена, немов несе свого хреста. Йде сивий чоловік. Шукають сонця очі. Два ключники – за ним, немов собаки гончі Світ падає з вікна, блищить на сходах кров. Хтось певно з допиту цієї ночі йшов. Кирило слухає. Десь українська мова То стогне, то ячить. Паркетина дубова Вночі пройшлась по ній, її сікли й пекли Братерством ковані московські шомполи. Йде й молиться Осьмак недвижними устами. Іде затуляється від слабкості й знеями. Іде й не падає, хоч дух його завмер. Оглянувся – за ним іде УГВР”.

Нагадаємо, з ініціативи УІНП ювілей Кирила Осьмака (130-річчя з дня народження) цього року відзначається на державному рівні згідно з Постановою Верховної Ради про пам’ятні дати та ювілеї у 2020 році.

Північно-східний міжрегіональний
відділ УІНП

Роман ГОРАК,
м. Львів

Весна 1909 року була ранньою і сухою. На Вербну неділю, люди, вийшовши з церкви Великомучениці Параскеви, щедро били одні других лозою, яку в селі називали “баською”, і приговорювали: “Не я тебе б’ю, а баська тебе б’є. Від нині за тиждень буде великдень!”. Тепер вже можна було тою освяченою лозою виганяти зі стайні худобу перший раз на пашу. Такий був звичай.

Земля просила дощу, але його не було. Щогорічний Великдень випадав на 11 квітня. В суботу село пекло пасхи. Якесь господина з присілку, який звався Рущина, бо там, відколи відколи село селом, селились русини, тобто українці, випікши їх, вигорнула як належить попіл з печі і викинула його на гній за хату. Був вітер, гній був сухим і за ніч розгорівся. Досвіта всі пішли, як і належить, на відправу до церкви. Десь по читанні Євангелія під час відправи до церкви вбігла жінка з криком: “Люди, Рущина горить!”. Всі вибігли гасити. Священик Служби Божої не переривав. Стояв при престолі і просив Господа змилосердитись над людьми.

Вже не було що рятувати. Село було під стріхами. До світанку згорів весь присілок. Щонайгірше — до тла згоріли стодоли з сіном та соломом для худоби....

В селі це були найсумніші Великодні свята. Замість радості був плач. Як жити далі?

Люди плакали, а мали грати Великодні дзвони, співати птаство, з моздрів мали стріляти парубки і славити Господне Воскресіння...

По Благовіщенню треба було виїздити в поле орати під ярі зернові, а відтак і садити картоплю. Наступав передднівок. Кожного року він був важким. А про теперішній і говорити годі. Голод стояв на порозі кожного згарища. Слава Богу, що зеленіла трава і можна було виганяти пастити худобу.

Та не пішло село з торбами на жebри.

Видав дідич села граф Станіслав Незабитовський потерпілим і пашу для худоби, і зерно для засіву, а відразу по провідній неділі розпорядився зі свого лісу видати дерево під будівництво. Видавав при умові, що відбудовані хати, аби в майбутньому уникнути пожеж, будуть під дахівкою, а не під солом’яною стріхою. Та й з чого ту стріху робити, коли все дощенту згоріло? Спровадив дахівку з села Плашова, що аж під Краковом. Там у 1896 році була заснована парова фабрика цегли і дахівок, а також цегельно-черепичний завод, а ще раніше була збудована залізнична вітка, яка з’єднала це село з колією Краків-Львів і дозволяла колією вивозити продукцію.

Дахівка доставлялась через Перемишль до станції Городок, а відтіля вже до села її возили підводами. Одночасно з Плашо-

ва він спровадив і високоякісну поливану вишневу цеглу, з якої він збудував костьол, бо було в селі декілька родин поляків і на відправу мусили ходити до Городка. А то не малий шмат дороги. В криптах цього цюму костелику і була родова усипальниця Незабитовських.

Оскільки на той час села були майже всі під стріхами, то саме дякуючи наполегливості Станіслава Незабитовського, який мав слово в повіті, невдовзі в Городку, на Заставському передмісті запрацювали цегельні заводи (в радянський час це була цегельня №12 і №13), які почали виробляти крім цегли марки “Тігер”, котра вважається й досі чи найкращою будівельною цеглою, також і дахівку. Через деякий час зачервоніли дахи людей городоцькою дахівкою. Поволі щезали стріхи.

Грошей дідич Незабитовський від погорільців не брав. Люди самі приходили і відпрацьовували їх на його полі.

Зимувало село вже в нових хатах під червоною дахівкою. Село молилось на свого дідича.

... Це тільки російські барини вміли бути надзвичайно чулими до селянського горя і допомагати їм у всіх їх бідах. Мало брацями рідними їм не були. Про це нас вчили ще в школі на зразках російської класичної літератури. В нас, у Галичині, були поміщики (до речі, такого слова у нас не було у вжитку, а було — дідичі, тобто ті, що успадкували ту чи іншу маєтність) не людьми, чулими до людського горя, а жорстокими експлуаторами. Від цієї нелюдської експлуатації страждав галицький селянин і того не міг у Кремлі витерпіти батько Сталін, а тому послав у вересні 1939 року свою армію, аби перейшла Збруч і визволила цього селянина від тих “жорстоких” панів, а разом і від усього, і, як казав Станіслав Людкевич, не було на то ради.

Такими “жорстокими експлуаторами” були й пани Незабитовські, яким “на-

лежало” село. Такими називали їх колись дуже авторитетне видання з царини краєзнавства “Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область”, (жаль, що часи української державності ми подібного видання так і не дочекались й надалі кормимось виданням, виконаним на замовлення кремлівських ідеологів), що вийшло 1968 року під головною редакцією академіка Петра Тронька. Під оцим хитрим словом “належало”, виявляється, слід розуміти, що в цьому селі в них було багато земельних угідь, в тому числі й орної землі, лісу та пасовищ. Стара довідкова література називала ці маєтності “більшою посілістю”,

Станіслав Незабитовський

тобто власністю. Добро селян називалось “меншою посілістю”. Юридично селяни від часу знесення панщини не залежали від дідича, а тому не належало їм жодне село. Належало їм тільки їх майно. В Галичині, яку в часи австро-угорської займанщини називали Королівством Галичини і Володимирії, ніколи не було кріпацтва, як в Росії...

У 1926 році в Польщі почали з’являтися перші ознаки кризи, яка тяжко вразила усі сфери економічного життя і була глибшою, ніж в багатьох європейських країнах. Особливо для села дався в знаки рік 1929-ий. Зима цього року була довгою і надзвичайно морозною, в результаті чого дуже постраждала деревина. Вимерзли всі волоські горіхи. Проте найгірше було попереду: на картоплю кинувся рак. Село залишилось без основного свого харчу.

Подібне лихо з картоплею трапилось колись в Ірландії і мало не стало національною трагедією. Десь тоді і був виведе-

ський, Лопатинські, Потоцькі, Орловські та інші. На ньому у блакитному полі, що зветься в геральдиці шитом, стоїть звернена вниз срібна підкова, а на ній кавалерський хрест. Щит увінчаний дворянським шоломом з дворянською короною. Над короною три страусині пера. Підкова — слов’янський символ лицаря. Хрест над підковою — теж символ шляхетного лицарства і свідчення перемоги над місяцем (тобто язичництвом, татарами), здобутої мечем. За цю перемогу на небесах чекала нагорода кожного, хто виконав на землі веління Бога. Цей герб мав великий пошанівок, бо належав людям, які боронили свою землю і залишились у людській пам’яті як лицарі. Таким родом був і рід Незабитовських. Немає жодної таблиці на стінах цього костьолу, де покоївся той рід. А на тих таблицях були викарбувані імена та дати життя покійників, були й епітафії.

Все знищено і все пограбовано. Навіть не відомо, хто крім передостаннього дідича села графа Володимира Незабитовського був похований у його криптах. Коли після війни в селі був організований колгосп ім. Андреева, який опісля “укрупнився” і разом з Стоділками, колишньою невеликою німецькою колонією, став колгоспом ленінської “Іскри”, кращого приміщення для зберігання “жому” та смердючого м’ясу з цукрових буряків у селі не знайшли, а тому з крипт було викинуто надвір труни з покійниками. На радість енкаведистам пси розтягували кості... Творилась нечувана наруга, якій люди запобігти не могли. Відважних чекала тюрма і виселення. І так в селі не могли дорахуватись багатьох людей, з якими радянська влада знайшла спосіб розправитись. Та все ж поки врешті знайшлися якісь відважні, що зібрали ці тлінні останки і таємно поховали їх в якомусь старому польському гробівці на цвинтарі. В якому? — не відомо... Село зберегло таємницю, хоч за тими, хто осмілювався це зробити, довго розшукували

Костьол поволі валився. Падала дахівка, зруйнувалась дзвіничка-сигнатурка над ним і все навколо заросло бур’янами. Влада категорично заборонила відремонтувати його, хоч люди не раз про це просили у неї.

Ще деякий час пам’ять про рід Незабитовських береглась у назві села, бо раніше аби відрізнити його від інших сіл, це село називали Угерцями Незабитовськими, бо ще були Угерці Венявських, які тепер називаються Зелений Гай і належать Городоцькому району, та Угерці Заплатинських, що тепер є селом Нагірним і лежать у Самбірському районі. Вони належали до маєтностей родини предків митрополита Андрея Шептицького. Тепер село дістало офіційну назву Угри. Перша згадка про нього стосується 1427 року.

Останнім представником цього колись могутнього роду, який мав бути похованим у цій родовій усипальниці, був Станіслав Якуб Незабитовський, який народився тут 22 листопада 1860 року. У квітні 1940 року його разом з дружиною Анною-Марією Квілецькою, 1875 року народження дочкою дідича з Огорова Мечислава Квілецького та Марії з Маньковських було

Угерці

ний сорт картоплі, який був стійкий до цієї хвороби. Його з Німеччини спровадив в село Станіслав Незабитовський. Спровадив — і роздав селянам. Цю картоплю люди називали “рапатою”, з-за її шорсткої шкірки. Вона була дуже родючою і надзвичайно смачною. На картоплі також залежало й самому графові Незабитовському, оскільки саме картопля була основним продуктом, з якої на його гуральні виготовляли спирт, який згідно з домовленістю відправляли у Львів для виготовлення з нього різних марок горілчаних виробів, в тому числі відомі на всю Європу марки напоїв фірми Бачевського. Надлишки картоплі селяни також продавали графові.

Станіслав Незабитовський спровадив село спеціалістів, які визначили, що хвороба картоплі має добрі умови для розвитку в тутешньому ґрунті. Причиною того є дуже м’якувата земля. Родючий шар ґрунту на ній був не вельми глибокий, а внизу залягала глина, яка затримувала воду. Тої води, тобто її надлишку, потрібно було позбутись. Вперше в повіті Станіслав Незабитовський провів меліорацію, яка успішно працює дотепер, а виробництво труб для меліорації освоїли городоцькі цегельні заводи.

Це село тепер називається Уграми, хоч люди, незважаючи на це, вперто називають його Угерцями, бо згідно з переказами, засноване воно було угорськими колоністами ще в давні часи. Віддавна дідичами в ньому його були й Незабитовські.

Майже нічого, крім пам’яті в людях та невеликого костьолу, вимуруваного з червоної цегли, також спроваженої з Плашова, та мозаїчного гербу Любич над входом, не залишилось від цього колись могутнього роду Незабитовських. Тим гербом з середини XIV століття користувалися понад 500 родів Білорусі, України, Литви і Польщі, серед яких такі могутні роди як Жолкев-

С. Угерці. Палац Незабитовських

заарештовано і вивезено товарняком в Казахстан, де, як твердять авторитетні польські видання, він помер 1941 року. Ні місця, ні дати смерті...

Станіслав Незабитовський не дожив до того часу, коли 30 липня 1941 року були відновлені дипломатичні відносини між СРСР і урядом Польської Республіки у вигнанні, припинені 17 вересня 1939 року. Ці відновлені відносини були закріплені відповідним договором, який підписали прем'єр-міністр польського уряду генерал Владислав Сікорський та посол СРСР у Великій Британії Іван Майський у будівлі Міністерства закордонних справ Великої Британії в присутності британського міністра закордонних справ Ентоні Ідена і Черчілля. Згідно з цим договором СРСР погодився на формування на радянській території польської армії під польським командуванням, але підлеглому радянському Верховному командуванню, а в додатку до угоди зазначалося, що Радянський Уряд надає амністію всім польським військовополоненим і польським громадянам, що були ув'язнені на радянській території. Основними результатами цієї угоди стало формування армії Андерса і звільнення понад 400 тисяч польських громадян, що перебували в СРСР, з місця заслання, депортації та ув'язнення.

Генерал Андерс виявив бажання воювати не в складі радянських військ, а у складі військ союзників і за допомогою британського уряду домігся від радянського керівництва згоди на виведення сформованого ним війська до Середньої Азії. 31 серпня 1942 відбулася радянсько-польська військова конференція, на якій підписано протокол про евакуацію армії, всього близько 80 тисяч військовослужбовців і понад 37 тисяч членів їхніх сімей, в Іран для охорони нафторозробок і нафтопроводів. З цією армією виїхала і дружина Станіслава Незабитовського. Вона померла в Тегерані 1942 року. Мала 67 літ.

25 квітня 1943 року СРСР знову розірвав дипломатичні відносини з польським урядом у Лондоні, після того як той погодився на розслідування Міжнародного Червоного Хреста на окупованій німцями території стосовно поховань у Катинсько-му лісі.

Станіслава Незабитовського перед відправленням у заслання, спочатку в посадили до відомої тюрми Бригідки у Львові, де його пограбували з одягу, і він лежав роздягненим на нарах та без перерви твердив: “За що? Що я їм завинив?”

Дружина Станіслава Незабитовського в Казахстані працювала в колгоспі і пасла вівці.

Рід Незабитовських належав до тих, кого Іван Франко назвав основами польської суспільності. Прадідом останнього дідача села Станіслава Якуба Незабитовського був Флоріан Непомуцен Незабитовський, який народився 6 травня 1762 року, був одружений з Анною Жураковською. Помер 18 лютого 1831 року у віці 68 років. Його сином був Францішек Незабитовський, якому у спадок дістались маєтності в Коропужі та Угерцях, в яких він народився 1800 року. 8 листопада 1824 року він одружився з Людвігою Розою Осташевською з Осташева гербу Остоя. Вона була з роду Дунін-Борковських, народилась 1806 року і у віно від батьків дістала чималий маєток, в тому числі села Бутини тодішнього Жовківського повіту (тепер Сокальського району). Він захворів на очі, витратив чимало грошей на лікування, але нічого так і не допомагало. Випадково він помив очі з джерела в селі Шишаки і вилікував їх, проте довгий вік Францішку Незабитовському не судився. Він помер 11 липня 1852 року у Львові і похований у власному гробівці на Личаківському цвинтарі. Його вдова у 1877 році на пам'ять про чудодійне повернення зору своєму покійному чоловікові побудувала Шишаках капличку. Від того часу 6 травня кожного року тут правилась Служба Божа. Люди вмивались цілою водою і позбувались хвороб. В часи розгулу аїзмів відправа Служби Божої була заборонена. Та люди з Шишаків доглядали

за каплицю, таємно збирались у ній, молились. 6 травня 1989 року, після багатьох років перерви, знову відновились відправа в каплиці. Її відремонтовано за кошти парафіян. Чудодійні зцілення не припинялись.

Людвіка Незабитовська стала фундаторкою церкви і в Бутинах. Будувалась ця церква за проектом Сильвестра Гавришкевича. У 1862 року під неї було закладено наріжний камінь, а саме її будівництво було завершено 1877 року. На диво, ця церква завалилась і її цього ж року було розібрано до фундаменту. На її місці була збудована нова і її освячення відбулось 1879 року. Була вона посвячена Архистратигу Михайлу. Фундаторка цієї церкви представилась у Бозі 25 травня 1887 року, як і чоловік була похована на Личаківському цвинтарі у власному гробівці. Незадовго до смерті зробила фундацію для вбогої молоді в сумі 156 тисяч ринських. Прибуток з цієї суми покладеної на банківський рахунок йшов на допомогу бідній молоді у вигляді стипендій.

У 1892 – 1893 р. старанням тамтешнього о. Михайла Шеремети церкву і іконостас розмалював Корнило Устиянович з Степаном Томасевичем та Прокопом Мартинюком. В одному з розписів, названому “Страшний суд” і розміщеного

Усипальниця Незабитовських після відбудови

над хорами, художник зобразив, як в казані з кип'ячою смолою, варяться польський шляхтич, урядник і ксьондз. Підкидав дрова під казан селянин. Над тим казаном був намальований упир, що ніс у кігтях шмат ковбаси і пляшку оковитої. До того казана заганяє нечистий та пейсатий корчмар з мошонкою грошей у рукав селянина з бочівкою горівки. Розпис не сподобався війтові і його прихильникам, які і подали скаргу спочатку до жовківського старости, а потім до львівського крайового суду. В акті оскарження було зазначено, що художник хотів представити пекельні муки тих, хто йде проти бажань народу при виборах і піддається спокуси у вигляді грошей та кусника ковбаси. Окрім того акт зазначав, що "сеї образ має цілю підбурити мешканців до неприязних сторонництва, взаємно дразнити против себе і взбудити ненависть против народностей, клас суспільних, станів урядів". Суд тривав два тижні. Про хід процесу повідомляла газета "Діло" На процесі захисником виступав майбутній президент ЗУНР Кость Левицький. Суд оправдав художників. Розписи у церкві збереглися дотепер. Реставрацію розписів церкви проводилась у 70-х роках. Про хід реставрації та долю розписів в галицьких

церквах розповів у своїй книжці “Почуй, Господи”, що вийшла 2019 року у дослідно-видавничому центрі Наукового товариства ім. Шевченка, Степан Івасейко, що був одним з реставраторів у церкві в Бутинах. Розповідають, що були люди, які при реставрації просили художників, аби домалював до пляшків оковитої та кусника ковбаси ще й пакет з гречкою.

Несподівана смерть Францішка Незабитовського у 1852 році змусила повернутися з Відня його сина Володимира як спадкоємця маєтностей. Він народився у Угерцях 24 червня 1832 року, хоча польське джерело подають рік його народження 1830-ий. При хрещенні він дістав крім імені Володимира ще й ім'я Петра і Павла. Хрестили його у кафедральному костелі у Львові, навчався на правовому факультеті Львівського, а відтак Віденського університету. Повернувшись додому, він цього ж року 16 червня він одружився з Казимирою Софією Марією графинею гербу Бонча, сестрою Владислава Бадені і таким поріднився з могутнім родом Бадені. У нього в подружжі були дві дочки Ядвіга (1856-1908), яка вийшла заміж за Августа Йордана Стойовського з Стойовець гербу Труби (1846–1921) та Гелена (1860-?), яка вийшла заміж за Броніслава Городиського з Крогюльця гербу Корчак, та сина Станіс-

церкви довелося стесати горб для розширення площі, а доформувати його вигляд довелося за рахунок землі, які брали з підніжжя горба. На цьому місці опісля утворився ставок, який Володимир Незабитовський, а потім його син Станіслав зуміли об'єднати в цілий каскад, який дотепер є окрасою села. Історію побудови церкви, як і зрештою про історію села, детально розповів у своїй книзі “Угри”, що вийшла 2010 році у видавництвах “Друкарські куншти”, Любомір Жаровський.

1872 року його коштом була збудована на цвинтарі капличка. Ще раніше у 1855 році на річці Годвишні, яка впадає десь за 15 км в річку Вишню, для зручності селян збудував дідич водяний млин, який, проте, виявився малоефективним.

Восени 1880 року Галичину відвідав цар Австро-Угорської імперії Франц-Йосиф I. Неподалік в Судовій Вишні йшло навчання царській армії, які попри тісний графік перебувань монарха, розписаний наперед, він не міг не відвідати. Перший раз цар відвідав навчання, коли їхав поїздом з Кракова і зупинився в замку у селі Крисовичі, що неподалік Мостиськ. Переказ доносить, що в той час відвідав імператор і Угерці. Дорога була погана і десь перед селом поламалося колесо у царській кареті, але пан Володимир Незабитовський швидко прислав свого стельмаха, якого в селі з-угорська (все-таки подекуять, що село й стало називатись так, що заснували його угорці) називали керекушем і писався він Федечко (його прапранук Йосип Михайлович Федечко зараз працює доцентом у Львівському національному медичному університеті ім. Данила Галицького). Колесо було відремонтовано, а вдячний дідич за те віддав в довічне користування горб, порослий ліщиною у довічне користування майстру. Так і дотепер називається цей горб “Керекушовою горою” і вона на Захід від села в напрямку Шоломинич.

Мусив ремонтувати дорогу пан Незабитовський і розпочати будівництво палацу, аби не дай Бог в наступний приїзд цісара мав можливість його достойно прийняти.

Пам'яткою відвідин села цісарем, як доносить переказ, стала Ікона Божої Матері, яку він після відвідин передав церкві. Вона й зараз там і перед нею моляться люди.

Для будівництва палацу запросив відомого архітектора Михайла Ковальчука (1855, м. Станіслав — 14. 03. 1938, Львів), який навчався у Політехнічній школі у Львові, відтак удосконалював майстерність в Італії, після чого став асистентом професора Ю. Захаревича, а відтак й доцентом. Керував реставрацією латинської Катедрі у Львові, а також каплиці у костелі єзуїтів. Виконував проекти веж у стиліх історизму. Саме в такому стилі є і збудований костіолик в Угерцях, що став усипальницею Незабитовських і, очевидно, був він збудований також за проектом Михайла Ковальчука. Одним з перших у Львові почав він застосовувати закопанський стиль в архітектурі. Серед основних архітектурних творінь архітектора є кам'яниця на вул. Л. Сапіги (нині С. Бандери), № 83–85 (1892), вул. Академічна (нині проспект Т. Шевченка), № 16 (1895–96), вул. Г. Домбровського (нині І. Рутковича), № 2 (1896–97), вул. Різьбярська (нині Г. Вітвера), № 5 (1897), власний особняк на вул. Крижовій (нині Генерала Чупринки), № 33 (1898) та багато інших будівель. Робив проекти санаторіїв, церков і костелів Він і будував палац в Угерцях, закінчення будівництва його припадає на 1895 рік.

Поруч з палацом, опис якого також у згаданий книжці Л. Жаровського, був парк із впорядкованими доріжками та різними деревами. Парк був окрасою села. Хоч би одне дерево з нього дійшло до наших днів. Все знищено, все вирубано для “коштров” для ознаменування чергових річниць революції. Не стало й палацу, про який говорили, що з ним навіть не сміє конкурувати відомий палац Бруницьких у Великому Любіні.

Далі буде.

Едуард ОВЧАРЕНКО

У партнерстві з чудовою піаністкою Наталією Строчан він виконає Сонату № 5 (“Весняна”), Сонату № 8 і Рондо для скрипки з фортепіано Л. Бетховена, а також п’єси П. Чайковського — “Роздум”, “Вальс-скерцо”, “Меланхолійна серенада”, “Скерцо” та “Мелодія”.

— Наші душі потребують підтримки, світла, тепла і очищення, — переконаний Кирило Стеценко. — Сила і бадьорість духу, уміння множити свої життєві сили дають додатковий імунітет, додаткову спроможність опиратися всіляким небезпекам.

Живемо в умовах пандемії, але я вирішив, що не можна відступати. Треба підбадьорювати свій власний дух. Як і інші музиканти маю також допомагати людям не втрачати присутності духу, оптимізму і бадьорості.

Користуючись нагодою любі просвітляни, шановні українці, хочу запросити Вас на свій сольний концерт, який я вперше граю вже в офіційному статусі народного артиста України.

У цьому році людство відзначає два великих ювілеї: 7 травня — 180 років від дня народження Чайковського, а 16 грудня — 250 років від дня народження Бетховена. Встигаю зробити офіційну презентацію своєї нової програми у вигляді концерту поміж цих двох дат.

У світі є не так багато музикантів, які акумулюють, визначають досвід людства і навіть визначають його майбутнє. Психологічно Бетховен і Чайковський — це ніби антиподи. Бетховена ми уявляємо суворим, похмурим бунтарем і героєм. А Чайковський — лірик, меланхолік, який сумує і, водночас, радіє життю. Це ніби П’єро. Такі стереотипи.

В одному концерті хочу зробити зіткнення цих двох особистостей через їхню музику. Але ставлю перед собою надзавдання розбити згадані вище стереотипи. Хочу показати, що насправді Бетховен людяний, глибокий у любові. Він володіє здатністю сприймати парадокси і проявляти дотепність. А дотепність — це форма гумору. Слово “дотепність” вживаю в дуже широкому значенні. Це здатність композитора виходити за рамки і насолоджуватися тими несподіваними змінами, які він вносить у музику. Це своєрідна гра зі слухачами: “Пиймай мене, передбач, що буде далі”. Всі справжні генії і є дотепниками. Наприклад Моцарт і Бах. Це притаманно великим, в тому числі і Бетховену. Навіть Чайковський був надзвичайно дотепним композитором.

Хочу зламати штамп сприйняття Чайковського винятково як лірика і “співця банальної краси”. Насправді банальним Чайковського зробили виконавці, музикознавці, ті люди, які односторонньо розуміють цього композитора.

Хочу підкреслити, що Чайковський — майстер досконалої музичної форми. На перший погляд може здатися, ніби вона надто пластична і не структурована. Ні, це вища майстерність, коли така тепла і мелодійна музика є надзвичайно організованою, магічно витонченою, вона нагадує текучість рідкого кристалу.

Друга важлива риса Чайковського — його сум, драматичні, і, навіть трагедійні моменти, це

Очищення вічністю

Народний артист України Кирило Стеценко запрошує 14 грудня до Колонної зали імені Миколи Лисенка Національної філармонії України на свій концерт “Бетховен і Чайковський — велике протистояння”.

насправді перехід до царства вічної краси і вічної досконалості. Кожен твір Чайковського лишає в людині відчуття божественного, небесного і надзвичайно світлого.

Чайковський геній саме через те, що він володів абсолютними і незалежними від людей формами краси і, водночас, умів знаходити дуже приватні, дуже інтимні інтонації для спілкування з кожною людською душею.

Виходжу на публіку, аби підтримати дух людей музикою цих двох геніїв, тими якостями, що є в їхніх творах. Хотів би, щоб концерт приніс у серця слухачів катарсис — очищення душ через випробовування і піднесення духу на рівень вічних, непохитних цінностей. Людина страждає від загроз життю і від того, що воно закінчиться. Але нагадаю відомий латинський вислів: “Життя коротке, мистецтво вічне”.

Як музикант-виконавець, так само як і багато моїх колег, я дуже страждаю від того, що протягом 2020 року був змушений змінити спосіб життя. Адже кожен концерт, кожен обмін енергією зі слухачами це не тільки мистецький обов’язок, але й певне задоволення. І цілий рік не було концертів. Це дуже прикро.

Дійсно, багато людей з відомих причин просто бояться ходити на концерти. Але в Національній філармонії України доволі розумно продумані заходи, аби знизити ризики контактування людей. В залі, розрахованому на 600 місць, можуть бути присутніми не більше 200-300 слухачів. (У стільцях через один вибиті дошки для сидіння).

На щастя музику можна сприймати і в масці, адже ми слухаємо вухами і дивимось очима, а маска нам у цьому наважає.

Багато мистецьких заходів сьогодні транслюється в інтернеті. Можна зайти на сайт філармонії і подивитися через комп’ютер

концерт у прямій трансляції. Але комп’ютер дає швидше пізнавальний ефект. А духовний вплив, який не можна пояснити розумом і словами, відбувається тільки під час прямого контакту. Головна мета концерту це навіть не слухання музики. Це певний обмін вищими біологічними і духовними енергіями між артистом і слухачами. Відбувається контакт, який наука ще не може пояснити. Він приносить кінцеве задоволення, очищення і, навіть, зміну внутрішнього стану.

Якщо концерт успішний, тоді всі учасники дійства, яке я називаю метафізичним сеансом, відчують, що вони змінені, всі стали сильнішими і чутливішими, ніби наблизилися до янголів. Розумію, що місія музиканта рятувати людські душі. Тільки радість і любов дають сили, а страх і злість роблять людей слабкішими і ми від цього хворіємо.

Сама програма концерту не є випадковою. Вона добиралася так, аби показати український вплив на музику як Бетховена, так і Чайковського.

Бетховен, настільки мені відомо, генетично не пов’язаний з Україною. Але у цій програмі поряд з творами, які культивують людяність, дотепність і гумор, буде соната № 8, якою я закінчуватиму перший відділ. У фіналі цієї сонати звучить козачок або швидкий гопак. Це напевне найталановитіша і найцікавіша обробка нашого гопака у світі. У певний момент я зрозумів, що не можна грати цей гопак надто серйозно, академічно і так, як прийнято грати класичну музику.

Мені здається, що Бетховен міг неодноразово чути цю тему у Відні, де багато вуличних музикантів угорського, румунського, циганського і навіть українського походження. Композитор безумовно переживав захоплення від гри цих віртуозів. Але є й точні

докази, що Бетховен створював деякі свої твори на основі українських мелодій.

Син останнього гетьмана України Кирила Розумовського Андрій був послом Російської імперії у Відні. Був людиною замкнутою. Мав власний палац, в якому було нототека. Відкрив музичний салон. Навіть створив квартет, в якому грав на скрипці. Між іншим, він брав уроки гри на цьому музичному інструменті в одного з учителів Бетховена — Йозефа Гайдна. Був трохи старшим за самого Бетховена. Так повелося, що Бетховен був неодноразово запрошений у музичний салон Розумовського, де грав на фортепіано власні твори. Поступово вони зблизилися і Розумовський став особистим меценатом Бетховена, запрошував його до своєї нотної бібліотеки. Там була велика кількість нот українських авторів і народної музики.

Бетховен використав українську музику не тільки для Сонати № 8. Спеціально для квартету Розумовського він написав три великих твори, в яких звучать українські народні пісні “Ой, на дворі метелиця” та “Од Києва до Лубен насяяла конопель”.

Українські мотиви є також в “Апасіонаті” та 9-й симфонії (козацькі мотиви). В іншій фортепіанній сонаті використовується пісня “Одна гора високая, а друга низька”. Ще два твори композитор написав з використанням пісні “Іхав козак за Дунай”. Отже, Бетховен є одним з провідників українського духу в Європі.

Петро Чайковський є українським композитором, який вважається російським. Його батько і дід були з козацького роду Чайок, а суфікс —ський додали пізніше.

Інтуїтивно його дуже притягувала Україна. Всі теплі пори року він намагався проводити в Україні, насолоджувався природою українських сіл. Це Тростянець

на Сумщині, Кам’янка на Черкащині, Браїлів на Вінниччині. Звичайно ж він слухав як співають дівчата, хлопці, жінки, гурти, кобзарі.

Українські музикознавці вже багато попрацювали, щоб ідентифікувати музичні джерела Чайковського. Особливо це стосується його опер, симфоній, фортепіанних творів. Але скрипкова творчість Чайковського, мені здається, ще не досить проаналізована щодо етно-фольклорних джерел.

На концерті представлю 5 п’єс Чайковського для скрипки. Це шедеври. Зізнаюся, що я пережив у житті злам. Був час, коли уникав грати цього композитора. Яке ж було моє здивування і зачарування, коли я став відкривати, що в його п’єсах як ніде чути українські думи, козацькі пісні, якісь шматки колядок і веснянок, дитячих пісень: “Вийди, вийди, сонечко”, “Іди, іди дошкику, звари тобі борщику”, “Ой, чи чуєш ти, дубе”, “Ой, кум до куми залився”...

Серед пісень, які є частинками творів Чайковського є також “Дума про Федора Безродного” у виконанні Остапа Вересая. До речі, можливо Чайковський і слухав цього кобзаря. Але його точно слухав і вивчав Микола Лисенко, ровесник Чайковського. Чайковський дуже високо цінував творчість Миколи Віталійовича. Він докладав зусиль, щоб опера Лисенка “Тарас Бульба” була поставлена в Маріїнському палаці, в Петербурзі, українською мовою. І хоч Чайковський ніколи не позиціонував себе як українець, але здається був ним за душевною натурою.

У нас є дуже серйозна проблема. Україна, навіть ставши незалежною державою, усе ще не змогла визволити, передусім від Росії, свою духовну спадщину. Значною мірою вплив Російської імперії полягав і в тому, що світ перебуває у захопленні від її геніїв — письменників, композиторів, художників, артистів, музикантів. До таких належить і Чайковський.

Ми зобов’язані повернути Чайковського на Батьківщину. І один з моїх майбутніх проєктів матиме назву “Репатріація українських імен”. Це стосується не тільки Чайковського, а й скрипалів і композитора Івана Хандошкіна (його справжнє прізвище Хандошко). До речі, він вважається основоположником російської класичної скрипкової школи, хоч і був українцем.

А Федір Стравинський — видатний композитор, рід якого походить з Волині. Про це вже дізнається все більше людей, бо на Волині регулярно проводяться фестивалі Стравинського. Звісно, ми знаємо, що він наш. Але зроблено ще дуже мало, щоб про це знав увесь світ.

Україна зобов’язана повернути у свій духовний обіг геніїв, які не лише географічно або біологічно їй належать. Головне, що ці генії духовно вирости з українських джерел та примножують наші багатства. Український фольклор і наша історія значно глибші, багатші і розмаїтіші, ніж російські. Саме ця безмірна глибина тисячоліть витворила таке культурне підґрунтя, яке дає нам не тільки величезну духовну силу, але й святий обов’язок розкривати все це для нашого майбутнього та майбутнього всього людства.

Скарби

Що є у мене? –
Неба синя вись,
Думки і мрії,
Вірші і мелодії...
Епоха Геніїв, –
Чи ж ти прийдеш колись,
Змінивши на землі
Епоху Злодіїв?

Були пророки
І були вожді,
Хорообрі ватажки
І отамани.
Та й нині ми
Блукаєм, як тоді,
Приймаючи за істини
Омани.

Ми –
Світу матер'яльного
Раби,
Що в суєті зав'язли
По коліна...
Пісні і Вірші –
Ось мої скарби!
Бо їхня суть одвічна
І нетлінна.

Зозуленята

Зозуля-птаха –
Особлива мати,
І від природи має дивний хист.
Вона навчилась яйця підкладати
До інших –
До чужих пташиних гнізд.

Зозуленята
Стрімко підрастають
На горі своїм названим батькам
І всіх пташат з гніздечка викидають,
Не залишивши їй шансу малюкам...

І далі – надокучливо й зухвало
Не припиняють жерти ні на мить,
Як не годуй, а їм все мало й мало
І неможливо їх задовольнить....

Скажи-но, рідна Україно-мати,
Звідкіль до нас підкралась ця біда?
Куди не глянь – птаха нашої недолі –
Нас викидають з рідного гнізда.

А ми – то темні, то – дурні, то – кволі,
Не здатні постояти за своє.
Зозуля – птаха нашої недолі –
Ніколи щастя нам не накає...

Не хлібом єдиним

Ми пишемо гнівні пости
І складаєм промови,
Ламаємо списи
В дискусіях наших палких.
Бо нам, українцям,
Ще й досі болить наша Мова,
І нас на землі нашій рідній –
Мільйони таких.

Невже все так просто,
Як декому часом здається,
І варто усім, як один,

Анатолій МАТВІЙЧУК.

Їй одній присягти –
І Мова, як птаха,
Прокинеться і стрепенеться,
І, вільно змахнувши крилами,
Сягне висоти.

А як же насправді?
Не так воно легко, мій брате.
Хто серцем її не відчує –
Тому не дано.
Щоб мова жила –
Треба нею співати і грати,
Писати романи
Й знімати сучасне кіно.

Як вийшло, скажіть,
Що одну з найспівучіших націй
На наших очах
Накриває зловісна пітьма?
І пісня вмирає
В полоні тісних резервацій,
У морочних гето,
З яких порятунку нема!

Бо Мова –
Не просто відтворені правильно звуки
Й сухого правопису
Норми скупі і жорсткі.
Це – наші надії,
Це – наші благання і муки,
Це – наше коріння,
Що тягнеться ввись крізь віки!

Вона – як повітря,
Ми дихаєм, значить – живемо,
Нехай ця задуха
Не стане початком кінця!
Тому я вас прошу..
Благаю! – не спрошуйте тему –
Не хлібом єдиним
Живуть українські серця...

Не продаю...

У своїм краю,
Як в гіркім раю,
Де вино і кров, де бур'ян і жито –
Я свої пісні людям продаю,
Продаю затим,
Щоби якимось жити.

Так не просто тут,
На оцій землі,
Де черствими нас
Робить темне лихо –
Я не продаю мрії і жалі,
Я не продаю радощі і втіхи!

Скільки їх було –
Вторжень і нашествь,
Береже душа все, що незабутнє...
Я не продаю совість або честь.
Це – як продавати
Нинішнє й майбутнє!

Хай ламає ліс чорний буревій,
І жирує тля на гілках зелених –
Не торгую тим, що в крові моїй,
Тим, що до пори ще дримає в генах.

Повернуся я до своїх основ,
В небесах моїх є зоря провісна.
Я не продаю Дружбу і Любов,
Я не продаю Душу і Вітчизну!

Незалежність

Я готовий
Гучно святкувати
Свято це, що вище інших свят.
Та думок тривожних так багато,
Хоч бери й шикуй їх
На парад.

Незалежність –
Це не просто слово,
Що нам служить
Гаслом повсякчас.
Це – священний принцип,
Де в основі –
Воля й Вибір кожного із нас.

Незалежність –
Завжди приналежність
До коріння наших прабатьків.
Рідний світ –
Його п'янка – бентежність
Нас єднає з глибини віків.

Незалежність –
Значить – непродажність,
Коли йдеться про наш спільний рід,
А іще – незламність і відважність
Твердо захищати рідний світ.

Захищати звичаї і мову,
Казку мами й татові пісні,
І не купуватись на полову,
Що усе це нині не в ціні!

Незалежність –
То незламна вірність
Ідеалам, чистим як сльоза,
Не тупа байдужість,
Не покірність,
Не пустопорожні словеса.

Незалежність –
Це відповідальність
Перед Богом, Родом і людьми.
Це єдина сутність і ментальність,
Де всі “Я” зливаються у “Ми”.

Тож попри оркестри і паради,
Попри гасла й вигуки гучні –
Я молю вас, Господа заради,
Дайте ж Віри крапельку мені!

Щоб радіти
Й весело співати
Попри всі страждання і жалі,
Щоб натхненно й гордо святкувати
Незалежність Рідної землі.

Молитва-2020

Мій Боже,
Вибач, я до Тебе знов
Молитвою
Твою Вічний Дух тривожу.

Бо так потрібна нам
Твоя Любов!
А ще – Надія,
Чуєш, милий Боже?

Я маю все,
І скажитися гріх:
Є сон і їжа,
Є земля і небо.

Тому я не за себе,
А – за всіх, –
За нас за всіх
Проситиму у Тебе.

Ти бачиш, де я,
У яким краю,
З якого міста
Шлю Tobі благання.

Я ніби знов
Над прірвою стою
І Сповідь шлю
Тобі немов востаннє.

Як ти і вчив, –
Я не ганьблю Душі,
І не жадаю на землі
Чужого. –
Чому ж тоді
Ці нелюди чужі
Крадуть і тягнуть все
З обійстя мого?!

Ти заповів
До ближнього Любов
Таку, що вища за любов до себе,
Та ті, хто п'ють з мого народу кров, –
Вони не чуять голос Твій із Неба.

В собі згубивши Душу,
Тішать плоть
І ставлять понад все

Скарби

Свою гординю.
Як би ти знав,
Які вони, Господь!
Куди ведуть
Окрадену країну?

Оглушену потоками брехні,
Осліплену вогнями телешоу...
Я знаю, що судити не мені,
Та як нестерпно все це –
Знову й знову?!

У кожного із них – свій інтерес,
А на кону – гектари і мільярди.
Вони в народи грають,
Наче в нарди,
Підвищуючи ставки
До небес.

То де ж
Небесне воїнство твоє –
Архангели твої і Херувими?!
Поглянь, –
Як страшно
Над дітьми твоїми
Бездонний морок пекла
Постає!

Ти дав нам Волю,
Але – ми раби!
Ти дав нам Сина –
А Його розп'яли.
Цей грішний світ
Такий недосконалий...
Якби ж То все інакше,
О, якби...

Дзвеніла ніч
Напругою думок,
У тиші
Розгорталась вічна битва.
І десь –
Поміж галактик і зірок –
Як в океан
Тонюсінський струмок
Текла крізь Час і Простір
Ця Молитва...

Тривога

Не полишає відчуття тривоги –
В душі напруга – темна і німа,
Ми ніби стоїмо біля порога,
А за порогом – морок і пітьма...

Майдани, війни, злочини, теракти,
Заручники і збиті літаки...
До нас доносять лиш окремі факти,
Що поки не складаються в рядки.

В Кремлі – аврал. Нарада в Білім Домі.
Крим. Україна. Сирія. ІГІЛ.
Стара Європа корчиться в судомі.
Париж. Брюсель. Ряди нових могил.

Вогонь і дим на всіх телеекранах,
Страх душі забирає у полон!
Ви сидите ще на своїх диванах –
А навкруги – гримить Армагедон!

Змішалися країни і народи,
Але не зникла їх одвічна суть,
Расизму ні! – І біженці зі Сходу
Європі ситий вирок свій несуть!

Та це, здається, тільки увертюра,
Ще навіть не напружились смички,
А хто ж Маєстро – автор партитури?
Куди ведуть тоненькі ниточки?

І хто ми є? Заручники чи жертви?
І хто безжальні наші вороги?
Скільком із нас іще потрібно вмерти,
Для того, щоб закрити їх борги?

Немає сну. А вже світа потроху.
І по кутках ховається пітьма...
Є сто питань. І відчуття тривоги.
А відповідей поки що
Нема...

Нові прізвища до «Шевченківської енциклопедії»

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Гліксберг (Глюксберг, Глюзберг) Теофіл (Феофіл) (роки життя невідомі) — книго-торговець і видавець, власник книгарні у Києві на Подолі та друкарні — з 1845 р.

Нагадаю, що герой Шевченкової повісті “Близнецы” (1855), студент Університету св. Володимира в Києві Савватій, бажаючи придбати книгу “Мёртвые души” М. В. Гоголя, “хотел было сходить к Глюзбергу, да вспомнил, что там не продают русских книг...”

П. В. Жур висноував: “Безперечно, Шевченко відвідав книжкову крамницю Гліксберга в 1846 році...” Відомий шевченкознавець знайшов архівний документ 1841 р., з якого видно, що “Віленської губернії Медичної академії друкар Теофіл (Феофіл) Гліксберг”, купець 3-ї гільдії торгував “по місту Києву на правах іногороднього купця з 1839 року”¹.

Як свідчить рапорт від 22 серпня 1847 р. старшого поліцеймейстера І. М. Голяткіна київському цивільному губернатору І. І. Фундуклею, з лавки Гліксберга були вилучені твори П. О. Куліша. Також повідомлялося, що власник популярного в Києві “кабінету для читання”, в якому вилучили Шевченків “Кобзар”, відставний військовий капітан П. П. Должиков запитав, “чи не підлягають також забороні інші твори Шевченка як-от: “Гамалія”, “Тризна” і “Гайдамаки...” І. І. Фундуклей 10 вересня 1847 р. переадресував це питання київському військовому генерал-губернатору І. І. Бібікову. Відповідь гласила: “...Запрещённые сочинения Шевченка, Кулиша и Костомарова... следует отбирать...”².

Поки що даних про власника київської книгарні Гліксберга бракує, проте Шевченкова згадка про нього мотивує на пошуки. До речі, враховуючи виняткову рідкісність прізвища власника київської книгарні, для вияснення питання варто поцікавитися книгарнею, яка стосовно XIX століття згадується практично в усіх виданнях про місто Бердичів Житомирської області: “Славилась по всій Україні бердичівська книгарня Глюксберга, яка постійно отримувала нові видання з Варшави, Києва, Петербурга, Одеси і Москви”.

Дмитрієв Микола Олександрович (роки життя невідомі) — гірничий комендант, полковник, керуючий Ілеським соляним правлінням в Оренбурзькій губернії у 1850-х рр., цікавився мистецтвом, зберігав твори живопису, з Шевченком, вірогідно, познайомився у 1850 р.

Варто відзначити, що племінник М. О. Дмитрієва, російський художник і гравер М. Д. Дмитрієв-Оренбурзький (1838—1898) намалював Шевченка в тунні, згодом з цього рисунка виконав літографію. Замітка про нього є в “Шевченківській енциклопедії” (Т. 2).

У листі з Новопетровського укріплення до Бр. Залеського (кінець 1855 — початок 1856 рр.) Шевченко писав:

“Если в Защите у Дмитрия найдёшь хорошие эстампы новой французской школы, как-то Делакроа, Делароша, Ораса Верне и других, то попроси скопировать их посредством фотографии, и держи эти копии у себя, смотри, любуйся ими каждый день и каждый час...”

Коментуючи ці рядки Бр. Залеський писав: “Ілеська Защита — так зовється село в степу, 60 верст від Оренбурга, де є дивно багаті копальні солі — величезний її пласт, ледве прикритий верствою землі на півсажня завгрубки. Комендант гірни-

Продовжуємо проєкт “Подобиці Шевченкового життя”, вмотивований глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного чтения” (лютий 1860 р.):

“...Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини. Але я не маю духу входити у всі її подробиці”.

У цій статті Володимир Мельниченко представляє не лише персон, які, на його думку, заслуговують окремих статей і заміток в “Шевченківській енциклопедії” чи додатку до неї (Т. Гліксберг, М. О. Дмитрієв, А. І. Крутов, А. І. Мельников, А. А. Монферран, А. О. Плюшар, Ж.-Ж. Прудьє, М. М. Тютчев), але й осіб, яких Шевченко не називав, хоча цікавився ними (Д. М’якишев, М. Г. Циганов), або людей, котрих узагалі не знав, утім вони так чи інакше доторкнулися до пам’яті про Кобзаря, в тому числі посмертної (М. С. Левітський, Я. М. Турунов, П. В. Фівейський). Все це переважно невідомі чи маловідомі прізвища для читачів, які цікавляться Шевченковим життям.

чий Дмитрієв, недавно туди присланий, любив картини і мав щось ніби невеличку галерею”³.

Шевченкова повість “Варнак” (1853) розпочинається з розповіді про те, що свого героя — старого варнака — розповідач зустрів саме в Ілеській (Солянній) Защите:

“Есть в этой благодатной стране, глубоко под землею, огромная глыба соли, а на этой глыбе соли построена небольшая крепость, называемая в простонародии Соляною Защитой.”

Обстоятельства заставили меня побывать однажды в этой Соляной защите.

В первое воскресенье моего там пребывания увидел я в церкви старика...”

Хоча в “Трудах і днях Кобзаря” П. В. Жура не згадуються ні Соляна Защита, ні М. О. Дмитрієв, існує небезпідставна версія, висловлена Г. Д. Зленком й у “Шевченківській енциклопедії” (Т. 3) в замітці “Ілеська (Соляна) Защита”: “Імовірно, Шевченко побував тут узимку 1850 або восени того ж року, коли його перевозили з Орської фортеці до нового місця заслання — Новопетровського укріплення”. Знаючи, поет був знайомий з М. О. Дмитрієвим, бачив його колекцію й згадав про неї через більш як п’ять років у листі до Бр. Залеського, який побував в Ілеській Защите на початку 1854 р.

Кажу, що Тарас Григорович згадав сам, адже після цього відомий лише лист Бр. Залеського до Шевченка від 8—9 червня 1856 р., тож принаймні листовою Бр. Залеський не повідомляв його про відвідання Ілеської Защити (тепер — місто Соль-Ілеськ, районний центр Оренбурзької області). Зате в згаданому червневому листі Бр. Залеський високо поцінував повість “Варнак”, копію якої Шевченко надіслав йому в квітні 1856 р., і жодним чином не виявляв здивування з приводу вже згаданого зачину твору, з якого випливає відвідання поетом Ілеської (Соляної) Защити. Можливо, й тому в коментарях до публікації повісті “Варнак” у сучасному Повному зібранні творів Тараса Шевченка (Т. 3) впевнено заявлено, що “на початку твору... розповідається про Ілєську (Соляну) Защиту — місто на Оренбуржині, в якому поет побував, очевидно, восени 1850 р...”

Крутов Андрій Іванович (19.05.1794 — 29.12.1860) — відставний гвардії капітан, колезький радник, учасник війни з Наполеоном, нагороджений срібною медаллю “в память Отечественной войны с Наполеоном 1812 года”.

Вийшов у відставку 1825 р., з часом був призначений інспектором Академії мистецтв і займав цю посаду чверть століття. Почесний вільний співник Академії. Тут і познайомився з ним Шевченко, який згадував інспектора в повісті “Художник”. Описуючи хвилювання молодого учня Академії перед оцінкою на екзамені його творів, виконаних за заданою програмою, автор писав:

“Какое великое дело для ученика программа! Это его пробный камень, и какое великое для него [счастье], если он на этом камне оказался не поделённым, а истинным художником. Я это счастье вполне испытал... Я боялся войти в Академию. Академические ворота мне показались разинутою пастью какого-то страшного чудовища. Побродивши до поту на улице, я перекрестился и пробежал в страшные ворота. Во втором этаже, в коридоре, как тени у Харо-

Т. Шевченко. Фото. 1858–1859 рр.

нова перевоза, блуждали мои нетерпеливые товарищи. В толпу их и я вменялся. Профессора уже прошли из циркуля в конференц-залю. Ужасная минута близилась. Андрей Иванович (инспектор) вышел из круглой залы, я ему первый попался навстречу, и он, проходя мимо меня, шепнул мне: “Поздравляю”. Я в жизнь свою не слышал и не услышу такого сладкого, такого гармонического звука”.

Як же можна не розповісти коротко в енциклопедії про людину, яка подарувала молодому Шевченкові таку щасливу мить!

В опублікованих документах А. І. Крутов уперше згадується присутнім на засіданні правління Академії мистецтв від 20 лютого 1840 р., де йшлося про старання навчання сторонніх учнів академії, в тому числі, Шевченка. Наступного разу зустрічаємо прізвище інспектора А. І. Крутова серед присутніх на Раді Академії 10 січня 1841 р., яка, враховуючи “гарні успіхи в рисуванні з натури і в мистецтвах, також... достатні пізнання в науках”, ухвалила дозволити відвідувати художні класи Шевченкові й іншим учням Академії. Нарешті, 28 червня 1846 р. А. І. Крутов підписав за конференц-секретаря відповідь правління Академії на запит від 26 квітня до канцелярії чернігівського, полтавського і харківського генерал-губернатора, де шукали художника Шевченка, щоб адресувати йому гроші передплатників на його “Живописну Україну”. Академія повідомляла, що Шевченко “відправився в Малоросію ще в минулому році”⁴. Тож усі відомі причетності А. І. Крутова до Шевченкової долі мають позитивний, приємний характер...

Тепер про практично невідоме. А. І. Крутов зображений на картині російського художника Г. Г. Чернецова, присвяченій параді з нагоди придушення Польського повстання 1830—1831 рр., що відбувся 6 жовтня 1831 р. у Петербурзі (1837). На полотні найперше красується Микола І з величезною святою. Тема сама по собі не благодатна, проте не може не зацікавити, здається, несподівана присутність Андрія Івановича серед понад двохсот портретованих глядачів, у тому числі Шевченкових знайомих К. П. Брюллова, Ф. А. Бруні, В. А. Жуковського, Н. В. Кукольника, Ф. П. Толстого, а також, скажімо, Д. В. Давидова, О. С. Пушкіна... Зупинюся тут на

мить, бо, за свідченням І. К. Айвазовського, саме А. І. Крутов супроводжував Пушкіна і його дружину на академічній виставці у вересні 1836 р. і представив знаменитому поету дев’ятнадцятирічного художника-мариніста. Відомо, що інспектор Академії мистецтв мав широкі знайомства серед художників, а цей факт показує, що не лише серед них...

Отже, стає зрозумілим, як А. І. Крутов опинився на картині Г. Г. Чернецова серед аристократичної та мистецької еліти Петербургу. Його було включено до списку персонажів від Академії мистецтв, який затвердив особисто Микола І. Чи був насправді А. І. Крутов на тому параді, мені невідомо, знаю лише, що не всі портретовані художником, брали в тому дійстві участь. Втім, якраз це не має значення...

Важливо лише те, що поетів знайомий, інспектор Академії мистецтв А. І. Крутов не має випадати з шевченкознавчого контексту.

Левітський Микола Сергійович (1829—?)

— священик церкви Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт, у якій 27—28 квітня 1861 р. дорогою з Петербурга в Україну знаходилася домовина з прахом Тараса Шевченка, відправив панахиду над поетом. Народився в Московській єпархії, син священика, навчався у Віфанській семінарії, яку закінчив у вересні 1850 р. із атестатом 1-го розряду. В листопаді того ж року призначений дияконом Георгіївської церкви в Єндові. З 2 лютого 1860 р. — священик церкви Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт. Відомо, що в жовтні 1870 р., служачи тут, був нагороджений набедреником — парчевим прямокутником із зображенням хреста, що його священики одержують як першу нагороду і носять з правого боку нижче поясу. Мав дружину і троє синів, старший навчався в духовному училищі.

Мене довгий час хвилювало питання про те, хто відправив панахиду над Тарасом Шевченком у Москві, хто доглянув домовину з його тілом у храмі 27—28 квітня 1861 р. Пошуки у Центральному історичному архіві Москви увінчалися успіхом. У справі “Клировые ведомости Пречистенского сорока г. Москвы за 1861 год” знайшлася “Ведомость о церкве Святого и Чудотворца Амафунтского, что возле Арбатских ворот”. В ній і були прізвища всіх церковнослужителів арбатського храму. Тепер, окрім священика М. С. Левітського, можна назвати ще трьох церковнослужителів, які опікувалися Шевченковою домовиною.

Фівейський Павло Васильович (1824—?) — диякон церкви Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт у 1848—1863 рр. Народився в Московській єпархії, син паламаря, навчався в Московській семінарії, яку закінчив у 1844 р. із атестатом 2-го розряду. Одружений, мав двох дітей, дівчинку і хлопчика. Жив неподалік від храму — в Афанасьєвському провулку.

Паламар Беляєв Петров Васильович (1841—?), народився в Московській єпархії, син священика, навчався в Московській єпархії. З жовтня 1853 р. до листопада 1864 р. — паламар церкви Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт. Одружений, мав двох дітей, дівчинку і хлопчика.

Соловйова Євдокія Микитівна (1802—?), в церкві Тихона Амафунтського працювала з жовтня 1840 р., тобто задовго до того, як у Москву вперше приїхав Шевченко, на час панахиди над прахом Шевченка була проскурницею. “Читати і писати вміє”. Жила з донькою. Працювала у храмі до старості⁶.

Ці люди так чи інакше причетні до вшанування праху Тараса Шевченка у храмі Тихона біля Арбатських воріт, до панахиди над ним. Вони заслуговують на нашу добру пам’ять і на те, щоб їхні імена і прізвища згадувалися у відповідних працях про Кобзаря.

Мельников Авраам Іванович (1784—1854)

— російський архітектор, представник пізнього класицизму, академік (1812), професор (1831), ректор архітектури петербурзької Академії мистецтв (1843), заслужений ректор (1851). Його проєкт храма

Христа Спасителя в Москві та перебудови Ісаакіївського собору у Петербурзі були визнані кращими, але Олександр І і Микола І призначили інших архітекторів. Одна з найважливіших споруд А. І. Мельникова — Єдиновірська церква св. Миколая в Петербурзі, йому належить ансамбль Приморського бульвару в Одесі та багато інших проєктів.

Шевченко згадував про Мельникова та його церкву в листі до академіка М. Й. Осипова від 20 травня 1856 р.:

“...У нас есть и шишка предпочтения немцев всему отечественному; например, старик Мельников так и умер в забвении, построивши единовірческую церковь во имя св. Николая в Грязной улице⁷...”

У свій час академік О. П. Новицький зауважив: “Думка, що Мельникова забуто, або що його діяльність обмежилася на одній церкві — не має жодних підстав”. Але Шевченко найперше мав на увазі нереалізовані творчі проєкти архітектора.

Монферран Август Августович — Анрі Луї Огюст Рікар (1786—1858) народився в Парижі, з 1816 р. жив і працював у Петербурзі.

Нагадаю як у повісті “Художник” (1856) розповідач (прототипом був І. М. Сошенко) вперше розглядає рисунок хлопчика, якого випадково зустрів у Літньому саду Петербурга:

“Тут было всё, что безобразит Летний сад, от вертялях, сладко улыбающихся богинь до безобразного Фраклита и Гераклита. А в заключение несколько рисунков с барельефов, украшающих фасады некоторых домов, в том числе и барельефы из купидонов, украшающие дом архитектора Монферрана, что на углу набережной Мойки и Фонарного переулка”.

Цієї згадки достатньо, щоб у “Шевченківській енциклопедії” знайшлося місце для відомого російського архітектора французького походження.

Звісно, коли на зашланні Шевченко написав повість “Художник”, образ “дому архитектора Монферрана” виник не завдяки якомусь довіднику, а з молодого теплої пам’яті митця. Певно такі був той рисунок із купідонами, втім, тогочасні Шевченкові твори числяться серед незнайдених...

На думку кращого знавця шевченківського Петербургу П. В. Жура, знайомство Шевченка із І. М. Сошенко відбулося 3 липня 1836 р. Додам, що Монферран купив згаданий будинок рівно за п’ять місяців до того й відразу приступив до його перебудови, завершеної у 1839 р. Отже, доволі довго цей будинок був, так би мовити, на слуху, і, насправді, Шевченко міг його малювати ще й пізніше, ніж це випливає з повісті “Художник”.

Більше Тарас Григорович не згадував А. А. Монферрана, проте з його творіннями перетинався не раз і не лише в Петербурзі. Скажімо, невдовзі після переїзду до Росії А. А. Монферран був призначений архітектором нової ярмарки в Нижньому Новгороді, перенесеної в інше місце після пожежі 1816 р., її будівництво велося у 1817—1824 рр. Це було місто, яке через понад 30 років добре вивчив Шевченко, він жив у ньому з 20 вересня 1857 р. до 10 березня 1858 р. У Щоденнику навіть зафіксував 23 жовтня 1857 р. чергову пожежу в місті, в якій згоріла й частина торговельних рядів...

Під началом А. А. Монферрана 1836 р. у московському Кремлі було піднято Царколокол із ями, де він пролежав близько століття, та встановлено поруч із дзвіницею Івана Великого, біля якої Шевченко побував уже під час першого приїзду до Москви в лютому 1844 р., про що писав І. Г. Кухаренку: “...Тільки вже не лічив ворон на Івані Великому...”

Першим значним пам’ятником архітектора А. А. Монферрана стала Олександрівська колона, зведена в стилі ампір у 1829—1834 рр. на Дворцовій площі Петербурга за указом імператора Миколи І в пам’ять про перемогу його старшого брата Олександра І над Наполеоном. Коли 30 серпня 1832 р. вона була поставлена на п’єдестал, Микола І вигукнув рідною мовою французя: “Монферран, ви себе обезсмертили!”. Шевченко тоді, будучи контрактованим в учні до майстра живописного цеху Ширяєва, міг бачити колону, але відкрилася вона офіційно рівно через 2 роки...

Щодо Ісаакіївського собору, автором проєкту якого був А. А. Монферран (будів-

ництво його велося в 1818—1858 рр.), то 10 травня 1858 р. Шевченко записав у Щоденнику:

“...Зайшов до М. І. Петрова. У нього трапився білет для входу в Ісаакієвський собор, і ми відправилися, і нас не впустили, тому що білет підписаний Васильчиковим, а не Гур’євим”⁸.

Будівництво собору на той час було завершено, але до його освячення (30 травня 1858 р.) оглядати собор можна було лише за спеціальними переписками. Проєкт А. А. Монферрана був доопрацьований В. П. Стасовим та іншими російськими архітекторами. В оформленні брали участь скульптори І. П. Віталі, П. К. Клодт, О. В. Логановський, живописці К. П. Брюллов, Ф. А. Бруні та ін.

Шевченко, звичайно, пам’ятав, що над ескізами розписів для Ісаакіївського собору працював із 1839 р. К. П. Брюллов, адже він згадував про це в повісті “Художник”: “Карл Павлович... начал работать в Исакиевском соборе...” У 1848 р., працюючи в куполі собору, К. П. Брюллов застудився і навесні наступного року змушений був виїхати лікуватися за кордон. Спочатку на острові Мадейру, а потім — до Рима, де й помер у 1852 р.

Архітектор А. А. Монферран помер менше, ніж через місяць після відкриття собору — 28 червня 1858 р. Похований у Парижі на кладовищі Монмартр.

М’якишев Дорофей (роки життя невідомі) — селянин, зодчий Успенського собору в Астрахані.

Віддавши цей собор 11 серпня 1857 р., Шевченко запитав у ключаря Г. Я. Пальмова... Втім, процитую з поетового Щоденника: “На питання моє, хто був архітектором цього колосального і прекрасного собору, отець Гавриіл відповідав — простий руський мужичок”.

Оскільки відповідь священика була неповною, і йдеться про один із кращих зразків російського церковного зодчества початку XVIII століття, заглянемо в книгу історика-краєзнавця М. С. Рибушкіна “Записки об Астрахани” (1841), якою зацікавився й Шевченко. В ній знаходимо щодо цього лише дві, але важливі фрази: “Достоинно замечания, что зодчим этого великолепного здания был крестьянин Дорофей Мякишев. По договорной цене ему заплатили за сей труд 100 руб.”⁹. Є свідчення, що він був кріпосним князя Львова. Спочатку під керівництвом Д. М’якішева працювало 30 мулярів, з 1703 р. — підключилися майстри з виготовлення іконостасу, а в 1704 р. були найняті за 1500 рублів іконописці і позолотники “зі своїм золотом, сріблом і всілякими фарбами, на своєму хлібі та харчі”.

До речі, Успенський собор єдиний в Росії храмовий комплекс, в якому церква і лобне місце з’єднані: з західного боку галерея собору впиралася в лобне місце, що служило майданчиком для архієрейських виходів і молебнів.

Плюшар Адольф Олександрович (1806—1865) — відомий російський видавець, перший видавець “Ревізора” (1836) і першої російської енциклопедії (не завершеної).

У “Приписах” (примітках) до першого видання поеми “Тайдамаки” (1841) Шевченко відзначив: “Энциклопедический лексикон”, том 5. Барская конфедерация...” Цю статтю поет використав як історичне джерело, виокремлюючи, слідом за її автором І. П. Шульгіним двох польських королів С. Баторія та Я. Собеського: “Ті два незвичайні”.

На мій погляд, в енциклопедії мають бути представлені всі прізвища, що входять чи причетні до лектури Шевченка.

Прадье Жан-Жак (1792—1852) — французький скульптор, член французької Академії образотворчих мистецтв (1827). У листі до академіка М. О. Осипова від 20 травня 1856 р. Шевченко згадує Ж.-Ж. Прадье мимолі, але це вкотре свідчить про його широку художню ерудицію. У творчості Ж.-Ж. Прадье неокласицизм часом поєднувався з витонченим рококо й емоційністю романтизму. Український мистецтвознавець О. П. Новицький свого часу зазначав: “Його вважають за одного з найкра-

щих різьбярів XIX в. Особливо гарні в його жіночі фігури”. Серед найбільш відомих творів “Психея” (1824) і “Три грації” (1831). Шевченко міг бачити в Ермітажі скульптуру “Венера і Амур” (1836).

Турунов Яків Миколайович (1811—1873) — російський військовий історик і журналіст, з 1856 р. — помічник редактора газети “Русский инвалид”. Не потрапив у поле зору шевченкознавчої команди С. О. Єфремова, не згадується в “Трудах і днях Кобзаря” П. В. Жура. Тоді як він опублікував 20 листопада 1860 р. у своїй газеті рецензію “Библиография. — Кобзарь, Тараса Шевченка, в переводе русских поэтов” на тогорічне видання поетового “Кобзаря” під редакцією М. В. Гербеля. В ній зазначалося, що неодноразові переклади російських поетів із малоросійської мови не вдавалися: “Новым доказательством тому служит “Кобзарь Тараса Шевченка”, в переводе русских поэтов, изданный под редакцией г. Гербеля. Несмотря на то, что некоторые пьесы переложены Курочкиным, Меем и Плещеевым, первоначальный колорит пропал”. Я. М. Турунов показав це на прикладах Шевченкових віршів “Один у другого питаем...” у перекладі Н. С. Курочкина та “Не вернулся из походу...”, перекладеного О. М. Плещеевим, і з ним не можна не погодитися. Втім, лише з цим, адже журналіст сліпо стояв на позиції В. Г. Белінського, який проспав геніально Шевченка, стверджуючи, що “якщо в Малоросії й може з’явитися великий поет, то не інакше, як за умови, щоб він був російським поетом...” Отож, лівову частку Турункової редакції й складало бездумне цитування настанов “полум’яного Віссаріона” про те, що “літературною мовою ма-

Храм Тихона Амафунтського, в якому 27–28 квітня 1861 р. знаходилася домовина з прахом Шевченка і відбулася панахида. Фото. 1881 р.

лоросіян повинна бути... мова російська”.

Тютчев Микола Миколайович (1815—1878) — державний чиновник, таємний радник, літератор, двоюрідний брат поета Ф. І. Тютчева. В молодості — один із відомих членів гуртка і друг В. Г. Белінського, близький знайомий Ф. М. Достоєвського, К. Д. Кавеліна. Співробітник журналу “Отечественные записки”.

Прізвище М. М. Тютчева згадується, скажімо, в “Іменному покажчику” до “Спогадів про Тараса Шевченка” (1982) й “Алфавітному покажчику імен” до “Літопису життя і творчості Тараса Шевченка” П. В. Жура в 12 томі Повного зібрання творів Тараса Шевченка (2014), але без будь-яких коментарів.

Знайомство М. М. Тютчева з Шевченком відображено в спогадах Ф. М. Лазаревського про перебування поета в Петербурзі навесні 1859 р.:

“Хоч у справах служби, живучи в Орлі, я часто бував у Петербурзі і під час кожного свого приїзду бачився з Шевченком, але про столичне його життя нехай розповідають інші. Пам’ятаю тільки, що мої знайомі, знаючи добре ставлення до мене Тараса, просили мене дати їм нагоду познайомитися з ним. Так, на прохання М. М. Тю-

тчева (члена ради департаменту уділів) я одного вечора прийшов до нього з М. С. Щепкіним і з Тарасом, який прочитав кілька своїх віршів, і коли почав читати “Сон”

На паншині пшеницю жала і т. д. усі заплакали, а Михайло Семенович просто ридав”¹⁰.

Враховуючи час перебування М. С. Щепкіна в Петербурзі та інші фактори, П. В. Жур датував цей вечір між близько 21 квітня і 19 травня 1859 р. Можна пояснити, чому Шевченко й М. С. Щепкін побували саме у М. М. Тютчева. Передусім, Ф. М. Лазаревський, працюючи старшим чиновником з особливих доручень при Міністерстві внутрішніх справ, а потім — керівником удільних контор в Орлі та Ставрополі, був знайомий із ним. М. С. Щепкін був у хороших стосунках з двоюрідним братом Миколи Миколайовича — Федором Тютчевим. Досить зазначити, що ще за десять років до того — восени 1849 р. — артист, виступаючи в Петербурзі, писав додому: “Я не знаю, як благодарить Тютчева и его семейство за их внимание. Когда мне в комнате делается тошно, я бегу к ним и там только отдыхаю...”¹¹.

Циганов Микола Григорович (1797—1832) — російський артист і поет-пісняр, з 1828 р. служив у трупі Малого театру в Москві, дружив із М. С. Щепкіним. Власні пісні, близькі до фольклорних, виконував, акомпануючи собі на гітарі. За життя друкувався мало. Збірник своїх пісень підготував перед самою смертю, він побачив світ з ініціативи М. С. Щепкіна у 1834 р. (“Русские песни Н. Циганова”). Ця книга надрукована невеликим тиражем, але була в особистій бібліотеці Шевченка.

Враховуючи те, що вона видана в Москві, Шевченко навряд чи міг та й чи прагнув її тоді придбати. Можна припустити, що книга дісталася йому пізніше від М. С. Щепкіна. Проте це лише припущення.

Вважається, що М. Г. Циганов був по-справжньому й широко помічений критикою й поціновувачами після виходу другого видання книги у 1857 р. Тарас Григорович мимохідь згадує в повісті “Прогулка с удовольствием и не без морали” популярний романс М. Г. Циганова (музика О. Є. Варламова) “Не шей ты мне, матушка, красный сарафан”.

¹ Жур П. В. Шевченківський Київ. — К.: Дніпро, 2013. С. 144—146.

² Тарас Шевченко. Документи та матеріали до біографії. 1814—1861. — К.: Вища школа, 1982. С. 155—158.

³ Спогади про Тараса Шевченка. — К.: Дніпро, 1982. С. 250.

⁴ Йдеться про галерею навколо круглого академічного двору, що мала циркульне розташування залів, в яких влаштовувалися виставки.

⁵ Тарас Шевченко. Документи та матеріали до біографії. 1814—1861. С. 22, 30, 31, 76.

⁶ Центральний історичний архів Москви. Ф. 203, оп. 744, спр. 2396, арк. 181—190; ф. 2125, оп. 1, спр. 1595, арк. 1—4.

⁷ Під час будівництва церкви у 1820—1827 рр. вулиця справді називалася Грязною, а не Миколаївською, як про це досі пишуть історики міста, таку назву вона набула наприкінці 1850-х рр. Вкотре дивуємося разючій точності Шевченка.

⁸ Васильчиков Віктор Іларіонович (1820—1878) — князь, генерал-майор, у 1857—1860 рр. керував Військовим міністерством, член будівельної комісії Ісаакіївського собору. Гур’єв Олександр Дмитрович (1786—1865) — сенатор, голова департаменту економіки Державної ради, керівник названої комісії.

⁹ Записки об Астрахани. Собрал директор Астраханских училищ М. Рыбушкин. — Москва: В типографии С. Селивановского, 1841. С. 30.

¹⁰ Спогади про Тараса Шевченка. С. 184.

Нагадаю, що в Шевченковому Щоденнику автограф твору “На паншині пшеницю жала...” датовано 13 липня 1858 р. Того ж місяця Шевченко надіслав його М. С. Щепкіну (лист не зберігся), проте й знаючи текст, артист був неймовірно вражений авторським читанням поезії.

¹¹ Гриц Т. С. М. С. Щепкин. Летопись жизни и творчества. — М., 1966. С. 436.

Що передчуває Андрій Чебикін?

У Національному музеї “Київська картинна галерея” презентували проєкт президента Національної Академії Мистецтв України, лауреата Шевченківської премії, народно-го художника України Андрія Чебикіна “Передчуття”.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Художник розпочав роботу над графічним твором “Передчуття” у 2015 році, в непростий час для всієї країни та особисто для майстра. Політичні потрясіння в державі, анексія Криму, війна на сході та внутрішня духовна криза митця “сплелися” в складний клубок рефлексій і передчуттів автора, які потребували емоційного виплеску на папір.

Митець, який зростав у спустошеному Другою світовою Гайсині і добре пам’ятає зранених війною людей, емоційно і глибоко відреагував на драматичні події, у вирі яких Україна опинилася нині, в XXI столітті.

У 2015 році митець створює центральний образ композиції — коловорот хаотично нагромаджених людських тіл, колесо життя, яке підіймає на гору одних і кидає в прірву інших. Художник-філософ у своїй творчості, він завжди бачить “за деревами ліс”, тож і в цій композиції підіймається на найвищий рівень художнього узагальнення. Митець знеособлює людину, позбавляє її індивідуальних рис. Ані облич, ані фарб: лише чорно-білі ламані лінії оголених тіл, каліграфічно прописані майстром китайською тушшю. Більшість з цих графічних “натяків” на людину намагаються втриматися в потоці буття, деякі ж приречено летять у безодню... Тим часом шар котиться далі: як грізна невідворотна доля чи невлесний час. Як жорна історії, що перемелюють цілі народи і в яких крихкий людський істоті так важко вижити і майже не-

можливо зберегти своє право на просте людське щастя.

Впродовж наступних чотирьох років композиція стояла “обличчям до стіни”. Художник шукав фінальний акорд, він не квапився завершувати важливу, етапну для нього роботу. Людина ренесансного світовідчуття, Андрій Чебикін, ймовірно, не зміг змиритися з апокаліптичним сценарієм, намальованим його уявою, передчуттям.

Художник повернув роботу на мольберт наприкінці 2019-го. За словами майстра, “рубіж” 1919-1920 дав надію на позитивні зміни та привніс в роботу елементи колажу, які символізували любов. “Ця мить була як сон наяву — і цей сон допоміг ясно зрозуміти: щоб там не діялося у світі чи в нашому житті, чистий ефір любові здатен врятувати все...”

Андрій Чебикін створює акварельні листівки на планшетах, друкує їх на кальці і “рятує” ними експресіоністичну композицію від суцільного мороку. Закохані пари, злиті в обіймах, це острівки рожевої мрії, прояви людської тілесності іншого гатунку — вона піднесена, переможна. Це пісня і життя і, вочевидь, відбитки персонального щастя, ностальгічні світліни, що залишили слід у душі самого автора і до яких він повертається як до точки опори. Аркуші-колажі розповідають про особисте і водночас про вічне.

Хлопець із довгуватим, ледь хвилястим волоссям, і дівчина з задеркуватим кінським хвостиком, що сором’язливо ховає обличчя за спиною юнака, кохатимуть в усі часи. Навіть найтемніші...

На відкриття проєкту завітали

друзі Андрія Чебикіна, шанувальники його творчості, серед яких багато відомих діячів української культури і мистецтва.

— Сьогодні для нашого музею дуже хвилюючий день, — зазначив директор Київської картинної галереї Юрій Вакуленко, — тому що нині представляє свій проєкт один з найбільших, на мій погляд, стовпів нашої культури, нашого мистецтва Андрій Володимирович Чебикін. Його проєкт “Передчуття”, про який ми вже багато чули, разом з ним переживали створення цієї роботи. Це було довго, хвилююче, складно.

У процесі створення цієї роботи змінювалося і ставлення самого автора до всього, що складає зараз цю роботу. Потім ми довго обговорювали у музеї, майстерні художника, як її представити. Сьогодні хочемо показати, настільки нам це вдалося.

Вважаю, що це один з найважливіших проєктів нашого музею. Тим більше, що Андрій Володимирович дуже важлива для нас людина. Коли він вперше вирішив зробити свою виставку в нашому музеї, то в нього спочатку були сумніви. Тому що ми тоді ще називалися “Музей російського мистецтва”. Але доля склалася так, що ця виставка, на яку він погодився, була першою у музеї, відколи він став називатися “Київська картинна галерея”. Вочевидь, це не просто так, це доля.

Проект має інтригу. Андрій Володимирович вирішив зробити щедрий дар у фонди нашої галереї. Роботи, які він нам дарує, знаходяться за цією стіною. Але сьогодні ми їх не покажемо. Це буде тема окремої презентації.

— Коли готувався цей проєкт, я занурилася у творчість нашого видатного художника і, власне, у цю роботу, — згадує співавтор концепції, директор Музею української діаспори Оксана Підсуха. — Для мене завжди дивовижним є те, як художник вміє передчувати тектонічні зміни, які відбуваються у суспільстві і з людьми.

Робота розкриває те, чим ми зараз живемо. Художник писав її кілька років. Довгий час не міг закінчити. Для нас дуже важливим є його повернення до цієї роботи і той прекрасний романтичний образ, з яким він жив весь цей час. Це образ любові, яка здатна врятувати світ, вона оживає попри все, у будь-яких умовах. В часи криз і, навіть, коронавірусу.

— Я не мистецтвознавець, а просто любитель мистецтва, — зізнався український дипломат Володимир Огризко. — Так склалося, що з Андрієм Володимировичем ми вже багато років разом духовно. Мені страшенно приємно, що від образів він переходить до філософії, до вершини, з якої дивиться на те, що відбувається,

зовсім з іншого боку. Ця робота і є уособленням зовсім іншого і, разом з тим, дуже цікавим поглядом на те, що з нами відбувається, де ми знаходимося, куди ми йдемо. Історія створення цієї картини є відтворенням нашої вічної надії. А надія не може бути поганою. Вона буде яскравою, тому що любов обов’язково переможе.

— Хочу подякувати всім, хто зміг знайти час і завітати на цю зустріч, — наголосив Андрій Чебикін. — Особливо вдячний Київській картинній галереї, всім, хто долучився до створення цього проєкту. А знятий про цю картину фільм змусив мене по-новому на неї подивитися. Нещодавно завершив роботу над ще одним проєктом — вийшла друком книжка творів Овідія, в якій використано більш ніж 60 моїх ілюстрацій. Працював над цими проєктами паралельно. Можливо саме це й допомогло мені завершити картину “Передчуття”.

У публікації використані матеріали мистецтвознавчої розвідки Оксани Підсухи

«В усіх очах одне небо»

Галина ДАЦЮК,
журналістка

У Музеї шістдесятництва відкрилася дивовижна виставка 20-літнього студента НАОМА художника Тараса Кравченка. Його праця — видатний ботанік Михайло Клоков — описав близько 600 видів рослин України, лауреат державної премії за участь у впорядкуванні 12-томного Енциклопедичного словника, відомий літературознавець і поет під псевдонімом Михайло Доленго. Тарасова бабуся — Лілія Гордієнко, скульпторка і художниця, як і дідусь В’ячеслав Клоков, — зі славної когорти шістдесятництва. Тарасова мама Оксана Клокова, художниця і викладачка в художній школі.

Отака от родинна історія за спиною Тараса, чия виставка вже друга в житті. Але ця особлива тим, що поруч з його творами демонструються роботи або фотографії робіт усієї мистецької родини Клових. Об’єднавшись, артефакти демонструють відтінки доби, у яких жили і творили покоління протягом століття. Тут зашифровані різні історії, бо творчість вимагає свободи і вчинків, вона завжди буде позначена вибором митця служити правді чи владі. Хто прийде на виставку, осмислять історію самостійно. Її ми вчора і читали, і споглядали, і слухали з перших уст. Спогадами про Лілію Гордієнко і В’ячеслава Клокова, які вже відійшли, ділилися їхні друзі з часів 60-х. Разом, у пошуках романтики й наснаги, вони сплавлялись на байдарках,

ходили в походи і творили. Тарас сказав лише кілька речень, бо він не багатослівний. Зате виразно промовляли його натюрморти, заряджені молодістю життя.

А коли візуальний ряд озвучила віолончель музиканта Василя Бабича, який доводиться прапра... Тарасу Шевченку по лінії брата Йосипа, то “затихло все”... Крім музики Дворжака, Лятошинського, Лисенка. Словом, давно не відчувала такої атмосфери, у якій проступали палімпсестами наші культурні нашарування. “Палімпсести” були у сусідній кімнаті... Поетична збірка Василя Стуса. Його “Церкву святої Ірини” прочитала натхненниця цієї виставки, невтомна шістдесятниця Маргарита Довгань, яка разом з чоловіком, незабутнім скульптором Борисом Довганем — давні друзі Клових. За її словами, сьогодні відкрилася “Творча історія родоводу козака Клока з Лебединщини”.

Приходьте у цей Музей, на виставку Тараса Кравченка. Вона налаштовує на мудрі думки, гармонізує розбурхані почуття і відкриває дивовижні обрії молодого мистецтва.

У Полтавському краєзнавчому музеї відкрили виставку «Воїни. Історія українського війська»

Її створили фахівці Українського інституту національної пам’яті (УІНП) до Дня Збройних сил. Виставковий проєкт розповідає про історію військових формувань на теренах України від часів Київської держави Русь до сьогодення, зокрема про однострої та зброю українських воїнів у різні історичні епохи. Світлина супроводжує інформація про тип військових організацій, чисельність і озброєння військ, методи воєнного мистецтва та найвизначніші битви. Виставку відвідали співробітники облвійськкомату та викладачі й курсанти Полтавського Військового коледжу сержантів Військового Інституту телекомунікацій й інформатизації імені Героїв Крут.

Організатори виставки (а це Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського та Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу УІНП) стверджують: славні бойові традиції українців формувалися впродовж багатьох минулих століть, українці були і залишаються народом-військом. Його історія сягає Древньої Київської держави Русі: князівська дружина вдало боронила рідну землю від ворогів, воїни Русі тисячу років

лися впродовж багатьох минулих століть, українці були і залишаються народом-військом. Його історія сягає Древньої Київської держави Русі: князівська дружина вдало боронила рідну землю від ворогів, воїни Русі тисячу років

тому прогрімали на всю Європу успішними походами на Візантію та розгромом Хазарського каганату. У князівстві Литовському і Речі Посполитій цінували сформовані з українців бойові загони, особливо славилися своїми бойовими якостями волинські та подільські корогви. Козацька піхота була кращою у Східній Європі. Виставка Інституту нацпам’яті висвітлює також такі військові з’єднання як Українські Січові стрільці, Армія Української Народної Республіки та Українська повстанська армія. “Століттями ворожа російська пропаганда переконувала, що українці — миролюбний народ, який не мав свого війська. Шонайменше, як могли нас називати російсько-імперські пропагандисти — “бандіти”, “банди ізменників”. Наш проєкт надає можливість усвідомити сучасним воїнам, що вони спираються на потужну національну традицію. Тому, серед іншого, розробники прагнуть показати важливість перетворення нашої армії із “совкової” у справжню, національну, українську. Російських агресорів у нинішній війні переможе не пострадянська, а саме українська армія. Історія українського війська — той історичний досвід, який може бути використаний сьогодні”, — зазначає регіональний представник УІНП Олег Пустовгар.

Північно-східний міжрегіональний відділ УІНП

Петро ШКРАБ'ЮК,
письменник, доктор історичних наук. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів

Країни

тальйон особливого призначення МВС. Після двомісячного вишколу поїхав на схід України, був поранений...

1

БОРТНИКИ. Тут, за школою, в за-тишній тінистій місцині, проживає колишній учитель української мови та літератури, а потім — історії, член Національної спілки краєзнавців України, лауреат низки фахових премій та державних відзнак Іван Карп'як.

Наше перше знайомство — щонайменше літ п'ятнадцять тому — почалося з оглядин Народного зразкового історико-краєзнавчого музею, що його заснував і яким керує Іван Михайлович. Він із захопленням водив мене шістьма кімнатами, показував унікальні експонати, — а їх близько п'яти тисяч, — і я думав: як гарно, що й зараз (як у часи Франка чи Андрея Шептицького) є такі самовіддані ентузіасти, котрим дорога історія краю, його звичаї, обряди, — і вони прагнуть зберегти їх для сучасників і нащадків.

Отож нам було про що поговорити, тим паче, що Іван Михайлович подарував мені свої спогади “Життєві дороги” (2019 р.), написані стисло, але щиро, інформативно. І я довідався, що наш подвижник народився в Микитинцях Косівського району, служив у роті мінерів-підривників, навчався на філологічному факультеті Львівського педінституту, який потім перевели до Дрогобича; співав у студентському мішаному хорі під керівництвом незабутнього Степана Ільковича Стельмашука, пізніше — у новоствореному чоловічому хорі “Бескид”, об'їздив з цими колективами багато міст (Вільнюс, Київ, Ніжин, Канів...) і сіл Львівщини.

Іван Михайлович зворушено згадує, що його викладачами в інституті були композитори Євген Козак, Анатолій Кос-Анатольський і майбутній диригент світового рівня Степан Турчак — і взагалі чимало гарних людей зустрічалося на його життєвих дорогах, зокрема і у восьмирічній школі села Августівка теперішнього Козівського району на Тернопільщині, де він після вишу протягом року учителював...

І от Бортники, середня школа, одруження з учителькою Параскою Кликайло, поява Любочки, Оксани, відтак — Богдана. Характерно, що доньки, як і батько, співучі, до того ж Люба самотужки опанувала гру на баяні. І коли Оксані йшов одинадцятий рік, вона співала (сопрано) на звітному концерті в Тлумачі. Акомпанувала на баяні — і теж співала (альтом) — на шість років старша Люба. Збереглась світлинка про цей неординарний виступ...

Наводжу ці факти, аби підкреслити, що справді яблуко від яблуні далеко не відкотиться. Іван Михайлович мріяв бути істориком, а не філологом (у Львівському педінституті такого факультету не було). Але 1966 року він вступив заочно на історичний факультет Івано-Франківського педінституту, і йому дозволили викладати історію та суспільствознавство.

Цей же істфак у вишій імені Василя Стефаника закінчила й Люба. Вчителювала в Михайлівцях — мальовничому селі Дрогобицького району на Львівщині. Вийшла там заміж. Народила Світлану і Назарія. І теж, як і батько, створила в школі історико-краєзнавчий музей. А ще — написала книжку “Михайлівці — колыска роду нашого”. І несподівано, 27 лютого 2019-го, життя її обірвалось...

Оксана так само здобула освіту — філологічну — у Прикарпатському університеті. Вчителює в Бортниківському навчально-виховному комплексі (НВК). Провадить з учнями близькі й

Тлумачина, що на Прикарпатті. Частину своєї цьогорічної відпустки я провів саме тут, у Тлумачі, де живе мій брат Федір — серпневий ювіляр; у Грушці, де замужем сестра Оріся; в Пужниках, де я народився; і в Бортниках, куди — починаючи від п'ятого класу — ходив до середньої школи.

Були нові знайомства, зустрічі, три з яких особливо пам'ятні і симптоматичні...

Родина Ленівих: Галина, Роман і семеро нащадків

далекі пізнавальні екскурсії. Вчить любити рідне слово. Належить до співочого гурту “Берегиня” при Народному домі. І сама уклала слова до хвилюючої пісні “Бортники — частиночка Покуття”.

Чоловік Оксани — Михайло Трак. “Бог — каже Іван Михайлович, — подарував Михайлові золоті руки, тому коли настали нелегкі часи і не було роботи, почав їздити на заробітки. Опанував кілька професій: плиточник, штукатур, муляр... Географія його місць заробітку дуже широка: Кривий Ріг, Київ, Вінниця, багато місць нашої області, а також працював за кордоном: Росія, Польща, Німеччина...”

За фахом Михайло — столяр-верстатник; цей фах здобув у професійно-технічному училищі. Працював у різьбярному цеху Надвірнянського лісокомбінату. “А хобі його залишилося, — наголошує тесть, — різьба по дереву”.

Тож і Михайло Іванович Трак — людина творча. Як, зрештою, і його з Оксаною син Андрій, історик, і дочки — Юлія та Софія. Обидві грають на акордеоні. Навчаються в Тлумачській музичній школі.

Отож було про що поговорити за гостинним столом. Згадали і про сина Івана Карп'яка та Параски (на жаль, вона теж передчасно пішла з життя) — Богдана, якого після закінчення музичного факультету Прикарпатського університету запросили до Національного академічного Гуцульського ансамблю пісні і танцю “Гуцулія” — і він став артистом. Одружився з Маріанною Кучмей, також артисткою, яка створила хореографічну студію “Зірничка”.

2

Михайло Гаріджук. Бути у Бортниках і не відвідати мого однокласника — це злегковажити давньою дружбою. І я, попрощавшись з гостинною родиною Карп'яків-Траків, сів на ровер і покатив до Гаріджуків, що для них було несподіванкою. Бо номер телефону Михайло Володимирович поминав — і я не зміг до нього додзвонитися...

Я завжди поважав Михайла. Господь

обдарував його багатьма талантами. Він грає на скрипці та баяні, співає у фольклорно-етнографічному ансамблі “Родина” при Народному домі — і водночас у церковному хорі, регентом якого є; в храмі й дякує, тобто служить дяком. Він навіть був обрядовим старостою: давав шлюб молодят і в радянський час, і коли був сільським головою.

Щодо старостування, то не можу не згадати й одруження самого Михайла з медсестрою Ганною Николаичук, що була родом з Коршева Коломийського району, але працювала в Бортниках і співала в хорі, яким керував Гаріджук. Вони першими в селі взяли шлюб у клубі. Це було наприкінці липня 1964 року. А через три місяці, в листопаді, Михайла забрали до армії. Три роки служив — і кожного (!) дня Ганна слала йому листи. Їх назбиралось понад тисячу. Воїстину їх можна подавати в *Книгу рекордів України*. Звісно, сержант Гаріджук відповідав — а це ще одна тисяча зізнань у коханні.

Ганна Михайлівна, — і досі жвава, тендітна, товариська, — першою зраділа, вгледівши нежданого гостя; тут же метнулася накривати столик за хатою, в затінку, а ми з Михайлом поринули у спогади...

Михайло мало змінився. Тому до сказаного вище хочу додати, що він закінчив у Коломій педагогічне училище, а в Івано-Франківську — заочно — педагогічний інститут; у Бортниках й учителював: навчав дітей військової справи, співів, провадив художню самодіяльність у клубі. А після проголошення Незалежності України його обрали головою сільради.

Це був час земельних і міжконфесійних суперечок. Сумлінний голова так переймався усім цим, що “заробив” інсульт. Від його страшних наслідків врятували дочка Мирослава і зять Олег Летун. Обидвоє лікарі, працюють в Івано-Франківську (Олег Мирославович завідує відділенням обласної лікарні, провідний спеціаліст області з лікування нирок). Друга дочка, Леся, мешкає в Тисмениці, син Володимир — в Івано-Франківську.

Стосовно Володимира варто зазначити, що він закінчив у Києві Національний університет внутрішніх справ, працював в Івано-Франківській службі юстиції — і зголосився добровольцем у П'ятий ба-

3

Отака історія моїх друзів у Бортниках, про що можна розповідати ще довго. Проте вже вечоріло (тут кажуть — *шарило*), і я заквапився до Пужник, з якими пов'язана одна не зовсім звичайна подія.

Перед в'їздом у село, ліворуч — цвинтар. Тут я помолвився на могилах батьків, неподалік знайшов гріб Василя Леніва, який родом був із Бортник. Але одружився в Пужниках з Ганною Скрипник. І в них народилося двоє дівчат і хлопчик. Коли найстарший, Іванці, було дев'ять літ, скоїлось лихо: Василь працював у лісі вальщиком — і його привалило дерево, страшно травмувало голову і лівий бік. Декілька тижнів лежав без руху. Групу не давали. Якось оклигав — і знову в ліс... Працював також завгоспом у школі, кіномеханіком.

Василь був не лише хазяйновитим господарем, мулярем, будівельником, водієм автівки, трактора, — а й музикантом. Їздив з весільними музикантами по селах і чарував своєю скрипкою молодят... А мене чарував комічними оповідками з життя односельців і своїх музично-мандрівних пригод.

Василь з гордістю розповідав про своїх дітей: Іванку, яка подарувала йому двох внуків; Оксану (три внуки) та молодшого від них Романа, історія якого особлива. Він працював у Тлумачі в Центрі опіки дитини “Рідна оселя”. Там познайомився з бухгалтером Галею, що приїхала з Надвірнянського району, запропонував їй руку й серце. І став батьком чотирьох дітей. Роман, високий, худий, чорнявий, ніби циган, грає на гітарі і співає...

“Так само й Романові діти, — говорив Василь, — старшенький Денис полюбив сопілку й саксофон, а десятирічна Маринка — фортепіано... Матвій і Роман (Роман Романович) ще занадто малі, і талантів своїх ще не виявили...”

А всередині серпня 2019-го — дзвінок сестри: Василь Ленів не живе! Інфаркт. Помер у кареті швидкої допомоги...

І ось несподіванка друга...

— Ти чув про пологи Галини Ленів? — запитала мене сестра, щойно я приїхав зі Львова.

— Не чув — а що таке?

— Знаєш скільки вона дітей вона народила?

— Ну скільки: двоє?

— ТРОЄ!

Оце так! І се притому, що в Галі та Романа Ленівих уже було четверо нащадків. Тим-то перед відвідинами Бортник, я, їдучи з Грушки до Пужник (куди п'ять кілометрів), повернув до Ленівих. І побачив: на широкому ліжку сидить бабуся Ганна Василівна Ленів (Скрипник) з немовлятком на руках, а обабіч ще двоє, ще й вельми вродливі. Це були Захар і Семен; на руках — Вероніка.

“Який жаль, що Василь не обійме вже цих внуків!” — мимоволі вирвалось у мене. “Так, завтра виповниться рік, як його не стало”, — сказала вдова Ганна, очі в неї зволожились...

Отож повертаючись з Бортник, я провідав Василя на тихому кладовищі в моїх родинних Пужниках. Поклав на гріб гілочку калини. І знову покотив вулицями, мало кого пізнаючи з краян: виросло нове покоління — гарне й діяльне. Бо, незважаючи на скорботу, життя триває... Залишились і Василеві діти; ростуть його внуки, яких тепер вже *дванадцять*.

Воїстину, нашому роду нема переводу...

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Анастасія ФЕДОРЦІВА

Українська пісня у Національній опереті

У “Театрі у фойє” Національної оперети України вперше презентували концерт української музики “Від серця до серця”. Глядачам пропонували насолодитись новим баченням традиційних творів, поєднанням різних стилів і жанрів.

— Програма, яку ми пропонуємо глядачам, я вважаю, дуже на часі, адже мистецтво здатне підняти настрій, подарувати гарні емоції. Ми зібрали кращі надбання української культури, справжні хіти естради для того, щоб переосмислити їх сьогоднішнього. Участь у концерті беруть наші талановиті вокалісти, артисти балету та хору, у супроводі оркестру. Захід дуже атмосферний, комфортний і безпечний водночас, — зазначає режисер концерту Максим Добролюбов.

— Ми вже неодноразово зверталися до української музики, — розповідає диригент-постановник, заслужений діяч мистецтв України Сергій Ділок. — У нашому театрі був проект, який називався “Україна в піснях і романах”. Цей концерт йшов на великій сцені театру як правило в квітні або травні. А ініціатором концерту “Від серця до серця” виступила заслужена артистка України Олена Арбузова. Планували його ще навесні, але через жорсткий карантин не змогли тоді втілити цей задум у життя. Повернулися до ідеї в новому театральному сезоні.

Програму умовно можна поділити на три частини. Перша — авторські пісні: Григорія Алчевського “Душа — се конвалія ніжна”, серед пісень про матір обрали твір Івана Карабиця на слова Бориса Олійника “Мати наша — сива горлиця”, також включили до програми пісні Платона Майборода, Ніни Андрієвської. Окреме місце зайняли твори Мирослава Скорика, хотіли віддати данину пам'яті нашому генію... Оскільки він дуже любив джаз (в останні роки часто виконував з оркестром свої джазові композиції), ми й хотіли висвітлити композитора саме в цьому не звичному амплуа. В концерті прозвучали два його твори: джазова мініатюра In a Folk Style для роялю з камерним оркестром (соліст Богдан

Решетілов) і пісня “Намалюй мені ніч” на слова Миколи Петренка, прем'єра якої в новому аранжуванні відбулася цього року на фестивалі “Мюзик-фест” (автор аранжування Євген Петриченко). Побачив запис цього твору в ЮТУБі і захотів, аби вона увійшла до репертуару театру. З дозволу Євгена зробили певну купюру і пісня зазвучала по новому.

Другий блок — народні пісні, але не лише в традиційному виконанні, а й у більш сучасному, новому аранжуванні. Певної фантастики, імпресіонізму намагався досягти й під час інструментування української народної пісні “Ой, на Івана на Купала” в обробці Стефана Крижановського. (Загалом для цього проекту мені прийшлося зробити більше десятка інструментовок.) Нове бачення, джазовий формат отримали українські народні пісні “Карі очі, чорні брови” в аранжуванні Андрія Шустя та “Гуцулка Ксеня” (хоч вона й авторська, але давно вже стала народною), яку аранжував наш піаніст Богдан Решетілов.

І третій блок — популярна музика, але не та попса, яку сьогодні можемо споглядати з телевізійних екранів або з інтернету, а та, що все ж таки чіпляє за душу — твори з репертуару Тараса Петриненка, Володимира Івасюка, Назарія Яремчука, які по праву давно вже стали “Золотим фондом української естради”.

Режисер концерту Максим Добролюбов запропонував включити у програму пісню Владислава Толмачова “Коріння”, яка, на мій погляд, стала лейт-піснею цього концерту. Адже основну ідею вчора я б сформував так: “від минулого до сучасного, від народної пісні до естрадної через розуміння свого коріння, своєї ідентичнос-

ті”. Свого часу ця пісня була дуже популярною, її виконували народні артисти України Раїса Кириченко, Ніна Матвієнко. Я написав власну інструментовку і цю пісню чудово виконали артисти хору Катерина Приходько, Катерина Панухник, Олена Галушка.

Загалом підготовчий період концерту тривав більше місяця. Потрібно було підібрати матеріал, написати інструментовки, зробити аранжування. За три тижні до концерту розпочалися активні репетиції з артистами. Зорієнтувалися в програмі, визначили, хто що має співати, що правда через сезонні захворювання та пандемію в останній момент довелося вносити деякі зміни.

У проєкті брали участь: народний артист України Сергій Авдєєв, заслужені артисти України Валерія Туліс, Олена Арбузова, Любов Доброноженко і Анатолій Погребний. Серед солістів оркестру — Ніна Бобкова (арфа), Богдан Решетілов (синтезатор), Олександра Решетілова (скрипка) і Михайло Новік (скрипка).

Вокальні номери чудово доповнювали артисти балету, створюючи візуальну картинку. Балетмейстер-постановник — заслужений артист України Вадим Прокопенко. На мою думку, їм вдалося блискуче поєднати багатство образів сучасної молоді в “Попурі на теми українських пісень” та обрядову тематику в пісні “Ой, на Івана на Купала”, а запальні рухи в піснях “В полонині скрипка грає” та “Край, мій рідний край” змушували підтанцювати весь зал.

Окремою окрасою, родзинкою вечора став вокальний ансамбль з артистів хору. Вони прекрасно виконали українські пісні в аранжуванні Миколи Джуфе-

ра (“Ти до мене не ходи”, “Стоїть дівча”), а використання “біт боксу” в акапельному творі приємно здивувало всю залу.

— Театр оперети — це творчий вулик і у цьому концерті нам вдалося консолідувати різні за жанром, за композиторами мелодії, багато обробок, аранжувань здійснили власними силами. Дуже важливо, що і в такий нелегкий період відбуваються такі позитивні, теплі, душевні концерти, — впевнений хормейстер-постановник, заслужений діяч мистецтв України Ігор Ярошенко.

— Ми не хотіли, аби була “шараварщина”, робили концерт з прицілом на сучасність і разом з тим намагалися створити теплу, затишну атмосферу. Саме тому дуже обережно використовували підзвучку, лише в тих творах, в яких вона б підкреслила жанрову основу, естрадність, — продовжує Сергій Ділок.

Я задоволений роботою, оскільки цей проєкт гарно сприйняла публіка, довго аплодували і дякували за роботу. Зрозумів, що його треба продовжувати. Вже бачу, що треба змінити, щоб покращити деякі номери та загальну драматургію концерту. Варто було б включити й ведучого. Звичайно, не потрібно оголошувати

кожен номер, але, можливо він би вводив слухачів у структуру блоків, сказав теплі слова про мам, розповів про Мирослава Скорика. Таке спілкування з публікою може зробити вечір ще теплішим і камернішим. Вже 18 грудня плануємо показати оновлений концерт. У перспективі хочемо відродити великий концерт “Україна в піснях і романах” на основній сцені театру, доповнити його піснями з нового проєкту.

У минулому сезоні через відомі всім причини ми не змогли випустити прем'єру мюзиклу “Доріан Грей”, сподіваємося, що вона відбудеться у цьому сезоні. А поки-що робитимемо нові проєкти на малих сценах. Такі сольні проєкти вже ініціюють наші артисти. Наприклад, в грудні на глядачів чекає прем'єра “Містерія туманного Альбіону” на музику англійських композиторів. Солістка нашого театру Мар'яна Боднар у супроводі артистів оркестру готує багато цікавих номерів, які рідко виконуються на теренах України. В планах також зробити концерти в стилі Лари Фабіан або Андреа Бочеллі. Але пріоритетом для нас завжди буде український продукт і не має значення буде це мюзикл, оперета чи концерт, головне щоб було якісно!

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74**

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

